

ایرہلے IRƏLI

سیاسی، کولتورل و سوسیل دیجیتال درگی

- ◀ ائدیتوردن – داوود توران
- ◀ میللیتچی کیمدیر و کیم دئییل – سیمین صبری
- ◀ آذربایجان میللی مسئلهسی و میللی و مدنی درنکلرین یار ائماسی – ایشیق سؤنمز
- ◀ گوئی آذربایجان میللی حرکتی و میللیتچیلیک – اوغوز تورک
- ◀ میللیتچیلیک: یاخچی، پیس، چیرکین؟! – امیر مردانی
- ◀ هانکی میللیتچیلیک و هانکی تورکچولوک – محسن سعادت
- ◀ میللی حرکت نه اوچون موباریزه آپارمالیدیر؟ – ابراهیم نفیسی
- ◀ ندن ناسیونالیسم؟ – س.ز

| *Temmuz 2018*

| مرداد ۱۳۹۷ |

| ائڊيٽور: داوود توران |

سیاسی، کولتورل و سوسیال دیجیتال درگی

فهرست

۳	◀ اندیتور دن – داوود توران
۴	◀ میللیتچی کیمدیر و کیم دنییل – سیمین مبری
۶	◀ آذربایجان میلی مسئله سی و میلی و مدنی در نکلرین یار انماسی – ایشیق سوئمز
۱۱	◀ گونئی آذربایجان میلی حرکتی و میللیتچیلیک – اوغوز تورک
۱۴	◀ میللیتچیلیک؛ یاخچی، پیس، چیرکین؟! – امیر مردانی
۱۹	◀ هانکی میللیتچیلیک و هانکی تورکچولوک – محسن سعادت
۲۱	◀ میلی حرکت نه اوچون موباریزه آپار مالیدیر؟ – ابراهیم نفیسی
۲۴	◀ ندرن، ناسیونالیسم؟ – س.ز.

ئەدبەتورەن

ايرە لى درگىسىنەن اۋچونجو سايبىسى ايلە سىز دە يىرلى اوخووجولارىن قارشىسىندايق. اۋچونجو سايبى بىر آز گىچ يايىنلاسا دا چاليشىدىق ھەم قونو اعتبارى ايلە ھەم دە اچرىك اچىسىندان سانباللى بىر سايبى سىزىن اۋچون حاضىرلايق. اۋنچكى سايبىلاريمىزدا اولدوغو كىمى بو سايبىمىزى دا اۋزل بىر قونوئا آيىردىق. بو سايبىمىزدا آذربايجان مىللى حركتى و مىللىتچىلىك باشلىغى آلتىندا دە يىرلى يازارلاريمىزىن فىكىرلىنى اۋرئەمە يە چاليشىدىق.

گونى آذربايجان مىللى حركتى اۋز فلسفى و سايبىسى مجادلەسىنى مىللىتچىلىك چرچوسىندە اورتاي قويماي چاليشماقداير. بو قونودا گونوموزە قدر قايناق اولوشدوراجاق آكادمىك چاليشما اولماسادا، حركتىن سوئلملىرى بو يۈندە دىر. مىللى حركت فارس فاشىزمى و شونىستى اولاراق ادلاندىرىغى قارشى جبهە يە مىللىتچىلىك و مىللى كىملىگىنى قوروماق سوئلملىرى ايلە قارشىلىق وئرمكە دىر.

ايندى ايسە سورو ھانسى و نئجە بىر مىللىتچىلىك ايلە آذربايجان مىللى حركتى نىن اۋزونو ايفادە ائتمە سىدىر؟ بو مىللىتچىلىك آنلايشى ايلە سايبىسى و توپلومسال سورونلاريمىزى نە قدر چۆزە بىلە جە بىك؟ مىللىتچىلىك بىزىم قورتولوشوموز اۋچون تىكجە يول مودور؟ اۋزونو مىللىتچىلىك اولاراق تانىملايمان دا مىللى حركت اچرىسىندە يئر آلابىلر مى؟ بو و بونا بنزر سورولارا يانئت آختاردىق.

بو سايبى دا سىمىن خانىم صىرى مىللىتچىلىگە الشدىرل ياناشاراق اۋز فىكىرلىرىنى اورتاي قويموشدور. ايشىق بە ي سۆنم ايسە مىللى دە ير و مىللى درنكلر چرچوسىندە مىللىتچىلىك مسئلە سىنە ياناشمىشىدىر. اوغوز بە تورك مىللى حركتىن مىللىتچىلىك اۋگە لرى اۋزە رىندە دورموشدور. امىر بە ي مردانى اوليا داھا اطرافلى باخاراق مىللى حركتى چوخ بووتلو اولاراق اينجە لمىشىدىر. محسن سعادت اۋز بازىسىندا ھەم مىللىتچىلىك ھەم دە تور كچولو ك قونولارينا ياناشمىشىدىر. ابراھىم نفىسى ايسە قورتولوشوموزون يوللارنى مىللىتچىلىك و اونون دىشىندا آراشدىر مىشىدىر. و سون اولاراق سىز نە اۋچون ناسيوناليزم يازىسى ايلە فىكىرلىنى اچىقلامىشىدىر.

اومارىم بو سايبى دا آذربايجان مىللى حركتى نىن سورە جىندە مىللى فعاللار يارارلى اولار. فىكىرلىرىنىز و يازىلارنىزى ireli2018@gmail.com آدرئسىنە گۆندەرە بىلر سىنىز.

داوود توران

سیمین صبری

میلیتیچی کیمدیر و کیم دئیل!

سون زامانلار خاريجده یاشایان دوستلاردان بیرری منه بیر سوال وئردی کی بیز نییه ایراندا میلی کیملیگیمیز ایله هئج ایلگینمزدیک آما خاريجه گلنده بو میلتیچیلیک "ایرانلی" لارین ایچینده بئله یاقین اولموشدور.

منجه دوستوم اصلینده چوخ جیدی بیر مسئلهیه بارماق قویموشدور.

بو حقیقت خاريجده کیملیکلرینه چاتانلارین بیر چوخونا شامیلدیر. اؤرنگین من اؤزوم حقیقتن ایلك ایللرده اؤرپایا گلندن سونرا اؤزومو و میلی کیملیگیمی تقدیم ائتمکده چتینلیک چکرکن، یاواش یاواش ائله یاشادیغیم بو ۵ میللونلوق وطنداشی اولان آما ایکی رسمی دیلی اولان و ایکی فرقلی ائتنیک گروپو اولان نوروئج ده اؤیرندیم کی بیر اؤلکهنین وطنداشلیغی سنین وطنداشلیق کیملیگیندیر. مادام او اؤلکه واردیر اودا وار اولا بیلر آما او داغیلسا و یا آدینی دئیشسه و یا باشقا اؤلکه ایله بیرلشسه و... سنینده او کیملیگین دئیشسه بیلر. اسکی یوگوسلاویا و چئکوسلاواکیا و بو یوخ اولان اؤلکهلرین وطنداشلیغی بونا میثال اولا بیلر.

آما بیرده دئمک اولار کی هر کسین بیر بئیلرلی ائتنیک قروبا منسوب اولماسی اوچون بیرده ائتنیک کیملیگی وار کی بونا بعضا میلی کیملیک ده دئییلر و بیلهرک یا بیلمه‌دن، وطنداشلیق میلی کیملیگی ایله قاریشدیریلیر. بو کیملیک، یعنی بیر ائتنیک قروپونا منسوبیتیمیز، وطنداشلیق کیملیگی یا پاسپورتدا قئید اولان او «دئولت میلته» منسوبیتیمیزین عکسینه، بو دونیادا هاردا اولوروق اولاق دئیشیمز. دئمک بوردا بیز ائتنیک منسوبیتیمیزدن دانیشیریق کی ایراندا اولاندا، ایندی کی بیر چوخ ایراندا یاشایان غئیری فارس میلتر کیمی، اونو تانیماغا و دقیق لشدرمه‌یه بیلهرک ایزین وئرمییلر و هر کسی وطنداشلیک کیمی اساسیندا «ایرانلی» تعریف ائدیبلر کی حاکیمیلتر، اولسون پهلویلر اولسون ایسلام جومهوریسی، تهلوکه‌لی میلی شعورون اوپایشینین قاباغین آلمیش اولسونلار.

یاشادیغیم اؤلکه‌ده نوروئج وطنداشلاری، اولسون سامیلری کی نوروئژلیره گؤره تامامن باشقا دیللی و باشقا گئیملری و باشقا موسیقیلری وعادت عنعه‌لری واردیر، هر ایل ۱۷ مای آیینی میلی گون یا اؤزلری دئمیشکن "ناسیونال داگ" کیمی بؤیوک بیر طمطراق و کوتولی شنلیکله قئید ائدرلر. بیلدیگیمیز کیمی نوروئج

اوزون زامان دانمارک و سونرا ايسونوچين پادشاهليقلاری آلتيندا ياشايبيدير. مابين ۱۷-ده نوروئچ ميللی گونودور. بو گون ۱۸۱۴-جو ایلده نوروئچ کونستيتوسیياسي "ايدسولل"ده ميللی مجلسين صدری طرفیندن ايمضالانميشدير. قورولتای سونرا يئکديليلیکله موستقیل نوروئچين کرای، شاهزاده خريستيان فرندريکنی سئچميشدير.

دئمهلی بو "ميللی گون"ده نوروئچ ين خاريجی دئولتيرين يوز ایللر بويو بونوندا اولان بويودوروقوندان قورتارماق گونودور و دئديگيم کیمی بوتون ائتنیک گروپلاردا اونو اؤز ميللی گئييم و حتی بايراقلاری ایله چييين چييينه و برابرجه نوروئچده قئيد ائدلر.

اوريادا بير باش "ميلتچیلیک یا ناسیونالیسم" کلمه سینه ده تئز تئز مئدييادا راست گليریک کی او دا نه اینکی دئولتيرين ميللی - دئولت چيخارلاری، بلکه بعضی عيرقچی پارتيلرين اؤز عيرق یا ائتنیکلرينين باشقالاری، اؤزلیکله اورا گلن آسیالی یا آفریقالی خاريجيلردن اوستون گؤرمه سيله اؤزونو گؤستيرير و حتی تهلوکه لی ایده لریده گنجلر آراسیندا ياماغا باشلایر. دئمک پارتیبالارين ايدئولوگيسی سولچو یا ساغچی یا لیبرال و یا دینچی یا... بونلارين قاریشيمیندان اولوشا بیلر، أما بير پارتیبا آرتیق عيرقچیلیغا اساسن قورولا بيلمز! بير پارتیا بياننامه سين بير عيرقین اوستونلويونه قويدوقدا فاشيست نازی پارتیباسی کیمی عملده اؤزونو گؤسترتر کی اودا دنيادا ان فاجيعه وی و اینسانلیغا قارشى بير حرکتدير.

اونا گؤره حتی بعضی عيرقچی ایستک داشايان پارتيلرده بونو بیلهرک اؤز پارتيلرينه "دئموکرات" آدی سئچمکله بو خوشا گلمز آدی یعنی ناسیونالیست پارتی یا ميلتچی پارتی آدين ماسکالاماق ایستسه ده، عملده يالنيش عيرقچی سلوقانلار و مئديا دا گؤروشلری ایله توپلومدا تاینار و اینسانلار ایچینده ائله دوغرو اولراق ناسیونالیست پارتیسی کیمی ديشلانا و لعنتلنر.

بیز آذربایجان ائولادی اولان تورک کیمی فخر ائمه لیگیک کی بيزیم بانى لريميز، رسولزاده دن توت پيشه ورییه قدر هومانیست سولچو پارتيلر اولوب، حتی رسولزاده کیمی شرقده سوسیال دئموکراسینين بانيلریندن بیری اولموشوق. دنيادا ایدنی اینسانجیل بير پارتیا کیمی تاینماق اوچون عيرقچی سلوقانلاردان و یازیلاردان اوزاق دوران ميللی حرکتين پارتیلری، ایراندا چوخ ميلتلی بير اؤلکه نین بير حال حاضیردا عضوو کیمی بير هومانیست سولچو یا سوسیال - دئموکرات خطین گؤتوروب هر جور عيرقچی و اروپا و اینکیشاف ائتمیش اؤلکه لرده قینامیش ناسیونالیستی شعارلاردان اوزاق دوروب ایلگی و سئمپاتی قازانمایدیر. ديقتله باخدیقدما حتی ائکسپانسیانیستی یا يایملا بیجی هدفلی اولان بعضی پارتیلر ایراندا اؤز لین دئموکرات - سولچو و هومانیست شعارلار ایچینده عيرقچیلیقدان اوزاق سیاست ایله تمثیل ائدیرلر و اروپانین عيرقچیلاری کیمی بونو چوخ یاخشی بیلیرلر کی ایندیکی دنيادا ناسیونالیسم و ناسیونالیستی پارتیلره هئچ بير یئر یوخدور.

ایشیق سۇنمز

آذربایجان میلی مسئله سی و میلی و مدنی درنکلرین یارانماسی!

سیاسی، کۆلتورل و سوسیال دیجیتال درگی

بیلیندیگی کیمی میللت مسئله سی میلی دیل و میلی مدنیت اوزرینده قورولار. دئمک، میلی مسئله نی جانلاندیرماق اوچون آذربایجان ادبی شخصیتلری فارس دیلینده دئییل، اؤز میلی دیلرینده فیکیر یثرتیمگی و یازماغی اساس گؤتورمه لیدیرلر. میلی مفکوره سیز هئج بیر میللت اؤزونو یاشادا بیلمز. ایران ممالیکی محروسه سینده اؤزلیکله گونئی آذربایجان تورپاقلارینداکی تورک توپلوموندا ایسلام امتی آدینا تورک شاهلیقلاری نین حاکیم اولدوقلارینا باخمایاراق مشروطه حرکاتینا دک سوره گلیمیش یازیلی تورک ملی بیلینجی و شعوروندان یوخسوللوق فارس ملتچیلیگی و بان ایرانستلیک مفکوره سی قارشیسیندا دوروش گتیره بیلمگه رک تورک توپلومونون فارس شوونیستلیگینه تسلیم اولماسینا یول آچمیش. بئله لیکله گونئی آذربایجان تورکلوگو میلی ادبیات زمینه سینده قیسیر دوروما دوشورموش. بو قیسیرلاشماق یالینز آنا دیلده یازیب یاراتماق زمینه سینده دئییل، میلی تشکیلاتلار، اؤزونو ایداره ائتمه، آذربایجان منلیک و کمیلیگی اوزره دوشونمه زمینه سینده ده اؤزونو آچیقچا اورتایا قویموش. دئمک، آذربایجان تجددودلوگونون یئنیلمه سی، پان ایرانست و فارس شوونیست گوجلری نین ایران ممالیکی محروسه سینه حاکیم کسیدیکلری گوندن آذربایجان میلی مفکوره سی دیرچلمک یغرنه گونو گوندن فارس تمامیتچیلیگی ایلرله مگه و آذربایجان میلی منلیک و کیملیک مسئله سی - گئرله مگه داوام ائتمیش. زامان آخاریندا حزب نژادپرست جبهه میلی فارس مسئله پرویز ورجاوندلر، حزب نهضت آزادی فارس مسئله ابراهیم یزدی اؤز ال آلتیلاری نین واسیطه سی ایله تبریزده آذربایجان میلی منلیک و کیمیلیگی علیهمنه میتینگ دوزنله مگه اؤز لرینه جسارت قازانمیشلار. مسئله بونلارلا دا یکونلاشما یاراق فارس شوونیستلرینه ایاق آلتی و بیر سکی ماهیتینده دؤنموش پیمان پاکمهرلر نژادپرست حزب پان ایرانست مسئلهلاری او جومله منوچهر یزدی و محسن یزشکپورلار اوچون تبریزنیوز سیته سی دئییه اؤز شوونیستی و فاشیستی فیکیرلرینی یایماق اوچون تریبون یاراتما تشبوئونه قاپیلدیغی نین دا تانیغی اولموشوق. بونلار یارانمیش قوشول (شرایط) هامیسی بیرگون و بیر گئجه ایچینده حیاتا کئچمیش دئییل، بو مسئله کئچمیشده، اوزدن ایراق آذربایجان آیدینلاری نین فارس شوونیستلیگینه و ایستعمار چیلغینا او یونجاق اولدوقلاریندان حثکایت اندیر.

بو آرادا سیدحسین تقی زاده، احمد کسروی، حسین کاظم زاده ایرانشهر، صادق رضازاده شفق آذربایجانلی شخصلرین ده آدلارینی قلمه آلماق پیس اولماز. سید حسن تقی زاده مشروطه فعاللاریندان اولموش، تهران فتح اولدوقدان و آذربایجان تجددودلوک حرکتی یئنیلیدیکدن (شیکسته اوغرا دیقدان) سونرا فارسچیلیغی اساس گوتموش عامیون پارتیسی نین باشچیلاریندان اولموش، سید حسن تقی زاده میلی کیملیک و منلیک باخیمیندان فارس تمامیتچیلی کیمی بیر تمامیتچی اولموش و ایرانچیلیق شعاری آلتیندا گیزلنمگه چالیشمیش. سید حسن تقی زاده بیرینجی دونیا ساواشی زامانی کاوه درگی (نشره) سینی «**کمیته نجات ملی ایران**» عنوانی ایله یایماغا باشلامیش. کاوه درگیسی ۴ ایل یایلیدقدان سونرا دوراقلامیش، سونرا تقی زاده بو درگی نین ایکینجی دووره یاییمی نی فرهنگی و ادبی مجله بیچیمینده آلمانین برلین شهرینده آروپا مدنیتینی ایران ممالیکی محروسه سینده یایماق اوچون باشلامیش. سید حسن تقی زاده آنتی روس اولدوغو اوچون حسین کاظم زاده ایرانشهر، ابراهیم پورداوود، نصرت الله جهانگیرلر ایله بیرلیکده آلمانیاکی راسیستلیک سیاسی اورتام و شرطلرین تأثیر داییره سی آلتینا کنجه رک ایران ممالیکی محروسه سینده آلمان حکومتینه سمپاتیغین یایلماسینا چالیشمیشلار. تقی زاده کاوه مجله سینده اؤز فیکیرینی خیلاصه اولاراق یازیر:

«قبول و ترویج تمدن اروپا بلا شرط و قید و تسلیم مطلق شدن به اروپا و اخذ آداب و عادات و رسوم و تربیت و علوم و صنایع و زندگی و کل اوضاع فرنگستان بدون هیچ استثناء (جز از زبان) راه کامیابی است ...ایران باید ظاهرا و باطنا، جسما و روحا فرنگی مآب شود و بس.» «تجدد پدیده ای است غربی؛ راه نجات ایران قبول اساسی این جریان در عین حفظ جنبه های مثبت و ماندنی فرهنگ ایران است. می گفتند در این رهگذر باید فرهنگ و ادب ایران را نیک بشناسیم؛ جنبه های مضر و منفی اش را طرد و ترک و جنبه های مثبت آن را پاس بداریم. اگر خود و غرب را به درستی بشناسیم، نه مرعوب تجدد خواهیم شد و نه بی رویه مفتون خود خواهیم ماند. **حفظ زبان فارسی یکی از کلیدهای پیروزی در این تلاش و حفظ هویت ملی ایران است!**»

اوسته گوژوندوگو کیمی تقی زاده لرین فیکیرلرینه اساسا فارس دیل و مدنیتی ایران ممالیکی محروسه سی اوچون ایستر میلی منلیک و کیملیک، ایسترسه ده قورتولوش اچیسیندن بیر باشاریق اچاری کیمی نظره آلبنمیش. بو ساییق فیکیرلر اساسیندا احمد کسروی، حسین کاظم زاده ایرانشهر ده آذربایجان ایجتماعیتی نی فارس شوونیستلیگینه و ایستعمارچیلیغینا قوربان ائتمیش مقامدا یئر آلمیشلار.

مسئله سید حسن تقی زاده و حسین کاظم زاده ایرانشهر و احمد کسرویلر ایله یکونلاشما یاراق صادق رضازاده شفق تیریزی ده فارس دیل و مدنیتی اوچون جان یاندرماغا و فارس شوونیستلرینه او یونجاق اولماغا چالیشمیش. او اؤز آنادلی و مدنیتینه دوشونمک یئرینه حسین گلاب، محمود حسابی کؤمکلری ایله بیر انجمن یاراداراق ۱۳۱۹ اونجو ایله دک ۴۰۰ یئنی سؤزجوک عرب و تورک دیبلرینه عایید اولان کلمه لرین یئرینه فارس دیلی اوچون تقدیم ائتمگه چالیشمیش. بو کلمه لری بیر سیراسی بوگون ده فارس درسلیک کیتابلاریندا گوژه چارماقدادیر. دئمک، آتالار دندیکلری "هر نه توکرسن آشینا، سونرا چیخار قاشیغینا" کئچمیشده اوزن ایراق آذربایجان آیدینلاری نین ائتدیکلری یانلیش داورانیشلاری نین مفاره سینی بوگونه دک آذربایجان ایجتماعیتی اؤده مگه چالیشمیش. بو کفاره اؤده مک آذربایجان میللتی نی یوخ اولاجاق مقاما دوغرو دورمادان سورو کله مکده دیر. دئمک، بوگون آذربایجان میلی کیملیک و منلیگینه دوشونن اینسانلار بو مسئله نی بیلمه دیکلری تقدیرده بو مسئله نی زامان کنجه دن باشا دوشمه لی، اؤز باشاریق و قابیلیتلی ایچریسینده آذربایجان دیلینی اساس گوژتوره رک اؤز فیکیرلرینی قالیبلاتش دیرمالی و کاغید اوزره گتیرمه لیدرلر. اوسته لیک یئنی میلی مسئله یه جذب و جلب اولموش اینسانلاری دا آنا دیبلرینده یازماغا آلیشلا نمالیدرلار. بو مسئله لری سیرالارکن کئچمیشده شمس تبریز سیته سینده بعضی آذربایجان

۱ - حسین کاظم زاده ایرانشهر، حاجی میرزا کاظم طبیب تبریزی اوغلو، ۱۲۶۲ (۱۸۸۳) ایلینده آذربایجانین تبریز شهرینده دونیا یا گوژ اچدی، آلمانین برلین شهرینده کاوه مجله سینده قلم وورماغا و ایرانشهر مجله سی نین قوروجوسو اولدو. ۱۹۴۲ ایلینده حسین کاظم زاده ایرانشهر بیر باطنی مکتبی نی تاسیس ائتمگه چالیشدی. یاشامی نین سون زامانلاریندا سوئیسین دنگرنس هایم کندینده یئرلشه رک تحقیق ایشی ایله مشغول اولدو و ۱۳۴۰ (۱۹۶۱) ایلینده دونیاسینی دگیشدی.

۲ - مجله کاوه شماره ۱ برلین ۱۹۲۰.

۳ - مجله کاوه شماره ۲، برلین ۱۹۲۰.

۴ - صادق رضازاده شفق ۱۲۷۲ (۱۸۹۳) ایلینده تبریزده دونیا یا گوژ اچدی. برلینده شهرینده فارس شوونیست میلیلی محفللر ایله تانیش اولدو. ایران ممالیکی محروسه سینده دوئو کدن سونرا تهراندا فارس ادبی انجمنی یارتماغا باشلادی و بیرینجی فارس فرهنگستانی قورولقدان سونرا فارس فرهنگستانی نین عوضو اولدو.

دیل و مدنیت هوسکارلاری نین دانیسیقلاری ایله تانیس اولوروق. او ذات عالیئر توش گلدیکلری مسئله لر اوزره دنگینمک پیس اولماز دئییه دوشونورک. محرم خوشنام شمس تبریز سائیتی نی جاوابلار کن دئیمش: "تمام اجراهای من به صورت ترکی بود و من اشعار را به زبان ترکی میخواندم و ترکی صحبت میکردم ولی امروز به اتهام پان تورکیست بودن و عضو ک گ ب بودن، رئیس انجمن به صورت خودسرانه مرا اخراج کرد."^۵

اوسته گوروندوگو کیمی آذربایجان دیلینده اوزونو ایفاده اتمک بيله "پان تورکیست" و خارجی عامیلره نیسبت وئرلمیش اولار. بئله بیر چیخیش بیر انجمن رئیسی نین داورانیشی اولار و ایران ممالیکی محروسه سینده آپاریلان بیر فاشیستی و شوونیستی خططین ترکیب حیسه سی اولمازسا، اینسان انجمن رئیسی آدلانان نجفی ذات عالینی حقوقی اورقانلارا شیکایت اتمک اوچون دوشونه بیلر.

بیلیندیگی کیمی ایران ایسلام جومهوریسی نین آنا یاسالاریندا نه «پان ترکیست» دئییه بیر جوروم وار، نه ده آنا دیلینده دانیشماق و اوزونو ایفاده اتمک هانکی مملکتین سازمان امنیتینه منسوب اولاجاق بیر سوچ (گناه) ساییلار. آنجاق ایران ممالیکی محروسه سی فارس شوونیستلیگی بیر ایستعمارچی سیستم چنبره سینده اولدوغو اوچون او نیظام و اینتیظام اطرافیندا اینسانلاری او نیظام و اینتیظاما ترس، یوخسا موافیق دئییه قلمه آماق هر دره بگی اوچون بیر شرف ساییلار. گئنه ده ائشیدیریک:

"رئیس انجمن ادبی استاد شهریار چه کسی است؟ - این انجمن به صورت شورایی اداره میشد ولی حالا آقای نجفی که رئیس حوزه هنری است، همه کاره این انجمن است. ایشان قبلاً شوراهای را منحل کردند و امروز هم بنده را به جرم اینکه برنامه ها را به صورت فارسی اجرا نمی کنم اخراج نمود و آقای دلاور نژاد را به جای بنده انتصاب کرد."^۶

گوروندوگ کیمی "مشاورهم فی الامر، شورا بینهم فی الامر" مقوله لری ده فارس شوونیستلیک و ایستعمارچیلیک سیستمی دوغرولتوسوندا حیاتا کنچرکن، سؤز قونوسو اولابیلر. آنجاق اینسانلار اؤز آنا دیل و مدنیتلرینده دانیشیب یازیشماق ایسته دیکلرینده کورپو چاپین او طرفینده قالار و مسئل مقام دئییه دره بگلیک ائتمه گه و اؤز باشینالیغی اینسانلارین غورورلارینا داها اوستون حساب ائدر. اوسته کی یازیداکی فیکیرلره اساسا نجفی ذات عالی نین هنر و اینجه صنعت بؤلومونون باشقانی اولماسی اونون باجاریغی آچیسیندان دئیل، فارس شوونیستلیگینه خوش خیدمتلیک ائده جگی آچیسیندان بو ذات رئیسلک مقامینا یوکسلمیش گورونور. بیلیندیگی کیمی، شورا حالیندا ایداره اولان بیر جمعی بیر شخص دئیل، او شورا عووضولری بیرلیکده فورمالاشدیرابیلر. بئله لیکله محرم خوشنام ذات عالی نین فارسچا پروگرام آپارمادیغی آذربایجان ایجتماعتینه ضرر وئر جه گینی او شورا عووضولری بیرلیکده تصدیقله یه بیلردی دئییه دوشونمه لی بیک. آنجاق نه دن شورالیق و جمعی مسئله لر ده - آتام منه کور دئدی، هر گلنی وور دئدی- مأموریت آلمیش قوللوچولار واسیطه سی ایله حیاتا کنچیر مسئله سینه دیققت ائتدیگه نه شورانین اولدوغونو، نه ده اینسانلارا و اونلارین کیم اولدوقلارینا داییر سایی و حورمت گؤستریلمه سی نین تانیغی اولابله ریک. علی هارای اؤز دانیسیغیندا دئیر:

"من حدود ۵ سال است که در انجمن ادبی شهریار فعالیت میکنم ولی حدود یک ماه است که مرا بصورت رسمی عضو کرده اند ... اکثر افراد عضو نیستند و معلوم نبود که ما را چرا عضو نمی کردند و این امر را باید مسئولین پاسخگو باشند!"^۷

گوروندوگو کیمی بو ادبی انجمن بیجیمینی آلمیش محفل، اصلینده هئچ ده ادبی انجمن کیمی ایداره اولونمور. بیلیندیگی کیمی هر بیر انجمن و رسمی بیر قوروما قاتیلماق ایسته گن ذات عالی اؤز کیملیگی اساسیندا قورومون مسئلونا مکتوب یازار، بو ایش مکتوب ایله اولمازسا، مستقیم اورا گئده رک کیملیگینی تقدیم ائده رک شراییطی اویقون گورونسه، عووضو اولابیلر. عکس تقدیرده بیر اینسانی ۵ ایل قاپیلار دالیندا ساخلاماق یوخسا اوندان اجیر کیمی ایش چکمک نه آنلام داشیاییلر؟ دئمک، بو انجملر ده ادبی آدلانلارینا باخما یارق بیر توپلومون آیدینلارینی کونترول آلتیندا توتماق و اونلاری حاکیم نیظام و اینتیظام ایستکلرینه دوغرو یؤنلندیرمه مقصدینه خیدمت ائدر گورونور. بئله لیکله بئلنچی قوروملارا گلن اینسانلارین ادبیات سئور و صاف نیتلی اولمالارینی نظریمیزه آلمامیزا باخمایارق بو شخصلردن ایداره ائدیجی

۵ - گفتگو با محرم خوشنام، مجری انجمن ادبی شهریار، بجرم پان ترکیست بودن مرا از انجمن اخراج کردند: <http://www.shamstabriz.com/xosnam-anjomant.htm>
 ۶ - گفتگو با مریم خوشنام، باخ اورایا.
 ۷ - گفتگو با علی هارای، عضو انجمن ادبی استاد شهریار: ما نمی توانیم توهینها را تحمل کنیم: <http://www.shamstabriz.com/haray-%20anjoman.htm>

اورقانلار اۆز چیرکین چیخارلارینا دوغرو فایدالانماغا چالیشار دئییه دوشونمه لی بیک. گئنه ده دانیشیقدان ائشیدیریک:

".. آقای نجفی آن روز آمدند و اعلام نمودند که شورا منحل شده است، چرا که آذربایجان به زنده ها نیاز دارد نه به مرده ها که فسیل شده اند و شماها هم بهتر است که از این تاریخ فسیل دست بکشید. اینجا انجمن ادبی است و جای متینگ سیاسی نیست. در این مورد البته آقای رمضان خلفی اطلاع کاملی دارند چرا که بر روی همین مسئله درگیر شدند ولی پس از آن آقای نجفی بخاطر این گفته هایش عذر خواهی نمود ولی مسئله به اینجا ختم نشد چرا که پس از آن چندین نفر که نمی خواهم اسمشان را بیاورم، از این مسئله دست نکشیدند و دائمًا در گوش آقای نجفی زمزمه کردند که این افراد پان ترکیست هستند!"

گۆرودویو کیمی نجفی ادلی ذات ایران ممالیکی محروسه سینه حاکیم اولموش نیظاملارین بیر سیاسی تشکیلاتی منحل اعلام ائتمه لری کیمی اۆز باشینا داوانماغا چالیشمیش. یئری گلمیشکن دئیلمه لیدیر. هر بیر تشکیلاتی منحل ائتمک او تشکیلات مسئوللاری طرفیندن حیاتا کئچر. آنجاق بیر تشکیلاتی قانونسوز اولاندیرماق حاکیم بیر نظام و اینتیظاما عابید گۆرونر. او حاکیم نظام و اینتیظام هر هانکی بیر تشکیلاتین وار اولماسینی اۆز انیاساسینا ترس باشا دوشورسه، او تشکیلاتی غیر قانونی دئییه ایجتماعیته تانیتماغا چالیشار. آنجاق بیر تشکیلاتی منحل ائتمک مسئله سی او تشکیلاتین قوروجولاری طرفیندن حیانا کئچمه لیدیر. بورادا دا نجفی اۆز باشینالیغینی ایضاح ائتمک یئرینه آذربایجان ایجتماعیتی نین دالیندا گیزلنمه گه چالیشاراق ادبی زمینه ده قلم ووراندلاری اولولر دئییه بو مسئله نی اونلارین دیقتینه یئتیرمگه چالیشمیش. بو داوانیش مالانصرالدین گولمه جه (فکاهی) لرینی خاطر لاتمیش اولور.

"ماللا نصرالدین بیرگون آغاجین بوتاغی نین اوستونده اوتوراراق بوتاغی دیبندن کسمه گه چالیشمیش. یولدان کئچن بیرسی اونا دئمیش: - "ماللا عمی، نه ایش گۆرورسونوز؟" - ماللا نصرالدین دئمیش: - "گۆرورسن ده، بوتاغی کسیرم!" یولدان کئچن ماللایا دئمیش: "بوتاقلا بیرلیکده یئره دوشه جه گینی دوشونه بیلرسن می؟" مالانصرالدین دئمیش: "ایش نیمدیرسه، نه ائتدیگیمی اۆزوم یاخشی بیلیرم." یولچو یولونا داوام ائتمیش. بیر آزادان سونرا ماللا نصرالدین آغاجین بوتاغی ایله بیرلیکده یئره دوشموش. الی قابیرقاسیندا یولچودان داهما آرتیق اؤیرنمک اوچون اونون دالیسیجا قاجمیش و اوندان نه زامان اوله جه گینه داییر معلومات آماق ایستمیش. یولچو: - "ماللا نصرالدین! منه دئییه بیلرسن می، من نه زامان اوله جه گم؟"

ماللا نصرالدین: "گونلرین بیرینده سن قوجالاجقان، بیر اولاغ ایله یولا دوشه جکسن. قارشیدا بیر یوخوش گله جکدیر. اولاغ اوچ یول ترک ادبلیک ائده جک. بو ترک ادبلیگین هر بیرسی سنین اولومونه یاخینلاشمانا داییر بیلگیلری اولوشدوراجاقدیر. یوخوشون باشلانیشینداکی ترک ادبلیک جانی نین دیزه یئتمه سینی، یوخوشون اورتاسینداکی ترک ادبلیک جانی نین گۆبه گه یئتمه سینی و یوخوشون باشینداکی ترک ادبلیک سنین اولوموندن خبر وئره جکدیر."

گونلرین بیر گونو ماللا نصرالدین قوجالمیش، بیر اولاغ ایله یولا چیخمیش، گئتدیگی یولدا بیر یوخوش ایله اوله شمیش. ماللا نصرالدین یوخوشو گۆرر گۆرمز؛ کئچمیشده اولومونه داییر ائشیتدیگی سۆزلر یادینا دوشموش. اولاغ بو ائشیتدیکلری سۆزلری عمله کئچیردیکدن سونرا مالانصرالدین اولدوم دئییه یولون اورتاسیندا اوزانمیش. ماللا نصرالدین اولمکده اولسون، یولدان کئچن کاروانلارین ات قاتیرلاری یول اوزره بیر اویوق (شبه) وار دئییه، قورخاراق قاباغا گئتمک ایستمه میشلر. سونرا کاروان باشچیسی اؤنه گله رک یولون ایچینده بیر اویوغون اولدوغونو گۆرموش. ایلک بو اویوغا آغاچلا اولدوقچا برک بنش آلتی آغاچ وورموش. ماللا نصرالدین چیغیرماغا باشلامیش. منی نیه دؤبورسونوز؟

کاروانباشچیسی ماللادان سوروشموش: "یولون ایچینده یاتارلامی آخی؟ باشقا یئر یاتماق اوچون تاپابیلمه دین می؟"

ماللا نصرالدین کاروانباشچیسینا دئمیش: "من اولموشم."

کاروانباشچیسی ماللادان سوروشموش: "سن اولموشسن می، اولن سنین کیمی اولار می؟"

ماللا نصرالدین کاروانباشچیسینا دئمیش: "ائله اولمه میشم کی دانیشا دا بیلمه ییم!"

بئله لیکله نجفی ذات عالی اینجه صنعت انجمنی رئیسی اولراق آذربایجان قلم صاحبلا رینی فارس شوونیستلیگی و ایستعمارچیلیگی آلتیندا فسیله بنزتمه سی چوخ دا یئرسیز گؤرونمور. دئمک، اونلار اؤز عالمرینده یئریتدیکلری پلانلارا اساسا آذربایجان دیل و ادبیاتی دئییه فعالیت ائتمک ایسته گنلره گؤلور و اونلاری دوغرودان دا فسیلره بنزدیرلر. بئله لیکله، آذربایجان ایجتماعیتی و اؤزلرینی آیدین قلمه آلان بیر سیرا آذربایجانلار بو فاجیعه نین نه قدر درین اولدوغونو درک ائتمک ایسته میرلر دسک، نجفی نین فسیل دئییه ایفاده ائتدیگی کلامین آرخاسینداکی دئییلمه میس سؤزلر دئییلیمیش اولار.

دئمک، ادبی انجمن دئدیگده بیر دیل و مدنیت اورزه فیکیر یئریدن قلم صاحبلا ری اینسان اولغونون قارشیسیندا جانلانیلمیش اولار. بو دیل و مدنیت اورزه بو قلم صاحبلا ری وارلیق اولراق فیکیر گؤتورقوی انده و دارتیشابیلرلر. بو مسئله نین هاراسی بیر ادبی انجمندن اولان آنالییشا ترس گؤرونور دئییه نجفی ذات عالیلری سورقو سوآلا چکمک لازیمدیر. دئمک، آذربایجان توپلومو اوچون قلم صاحیبی اولان اینسانلارین گؤرؤ و مسؤولیتلری داها دا آغیردی. بو توپلوم اوچون رسمی اولراق اؤز آنا دیلینده اوخویوب یازما بشر حقوقلاری دئییه بیر حاقلار فارس شوونیستلیک سیستیمی طرفیندن عملده تانیمامیش. میلیونلار اینسانین دیل و مدنیتلری مدنیت دئییه بربریت معامله سینه تابع توتولراق یوخ اولماغا محکوم گؤرونر.

دئمک، نجفی ذات عالیلرین گؤروشونه اساسا بو موضوعلارین تاریخده کی فسیل اولموش موضوعلار گؤرونمه سی، آذربایجان میللتی نین بیر میلی وارلیق اولراق یوخ قلمه آلینماسی دئمکدیر. گننه ده دانیشیقدا اوخویوروق:

"چندی پیش نیز در انجمن درگیری فیزیکی روی داد ماجرا چه بود؟ - یکی از شاعر ها شعر ترکی می خواند که یکی از حضار مرتب اعتراض می کرد که ما ایرانی هستیم. پس از تمام شدن شعر خوانی این فرد معترض آمد که شعرش را بخواند که متاسفانه شروع به شانتاژ پراکنی کرد که این کارهای شما ادامه همان کارهای ک گ ب است. ما ایرانی هستیم و از ایران نیز دست بر نمی داریم و فعالیت‌های ترکی کار سازمان ک گ ب است"^۹

اوسته گؤرونوگو کیمی ایرانلی اولماق = فارس اولماقدیر مسئله سی بیرسیرا مانقور تلاشمیش آذربایجانلیلارین دا ذهنیتینی اؤزونه جلب ائتمیشدیر. بو ایستعمارچی فیکیرلر آذربایجان ایجتماعیتی بیر آغاچی ایچیندن یئمه گه چالیشان آغاچ قوردلاری کیمی یئمه گه و ایچیندن چوروتمگه داوام ائدر. فارس شوونیستلری و ایستعمارچی قووه لری نین سید حسن تقی زاده، حسین کاظم زاده ایرانشهر، صادق رضازاده شفق، احمد کسروی، یحیی ذکا، تقی ارانیلره آذربایجان تورک کیملیگی و منلیگی علیهینه اولدوقلاری اوچون اونلاری اوومکلری و تحسین ائتمکلری اساسی دئییل. اونلار هر زامان بو ذات عالیلرین آت آشغالارینی "فلان آذربایجانی خودش گفته..." تیکرار ائتمه گه چالیشاراق آذربایجان تورک منلیک و کیملیگینی باسدیرماغا چالیشارلار!

آذربایجان میللتی نین کئچمیش یوزایلده کی تاریخینه باخدیقدا اؤزلرینی آیدین بیلن، آنجاق آذربایجان تورک میلی منافعینه کورک چئویرنلرین بیلمدیکدن ائتدیکلری حیماقتلری کؤلگه سینده گونئی آذربایجان ایجتماعیتی بوگون ده فارس شوونیستلیگی و ایستعمارچیلیگی نین آلتیندا اینیلمه سینه تانیغ اولوروق. کئچمیشده فارسلیق حئیرانلارینی و اونلاردان آذربایجان میللتینه گلیمیش ضرر و زیانلاری گؤز اؤنونه آلراق ایران ممالیکی محروسه سی نین ائتتیک گونئی آذربایجان تورپاقلاریندا (شهر و کندلرینده) آذربایجان تورکچه سینی اساس گؤتورمک، میلی و مدنی تشکیلاتلارین یارانماسینی هدف آلماق گونون قاچینماز و حیاتی مسئله لریندن بیر اولراق آذربایجان تورک میلی کیملیگی و منلیگینه دوشون اینسانلارین قارشیسیندا بیر وظیفه اولراق دورار.

۹ - گفتگو با علی هارای، یانچ اورادا.

۱۰ - جلیل دوستخواه، چند یادآوری ی ایسته درباره ی استقلال ساختاری ی زبان فارسی: <http://www.iran-chabar.de/1384/12/10/doostkxah841210.htm>

اوغوز تورک

گونئی آذربایجان میلی حرکتی و میلیتچیلیک

آذربایجان تورک کۆکنلی بۆیوک قاجار ایمپراتورلوقونون یۆنتیمینده اولان آذربایجان توپراقلارینین قوزئیدکی بۆیوک بیر بۆلومو ۱۹ونجو یوزیلدن بری، روس یایمجیلیلیغینا قارشى بینیلیگی اوغراییب پارچالاندى. روس یایمجیلیغینین اوزوندن آراز جایی نین قوزئی، آستارخان ا قدر، روس ایشقالی آلتینا گنجیمشدر. بو آجی یئنیلگیلردن سونرا، آذربایجان ایکییه بۆلونموش و "گونئی آذربایجان" قاورامی یارانیب توپلومسال و سیاسیال آتلاردا ایشلنلمیشدر. قاجار حاکیمیتین قارشى، آذربایجان تورک کۆکنلی اولمالارینا باخمایارق، گونئی آذربایجان تورک میلیتینده هر زامان ترس دویقولار، داورانیشلار و ائیلملر اولموشدور. بۆلگنین یۆنتیم و گوج اوداغینین تاریخی اوداغی آذربایجان دان اوزاق اندیلمهسى و فارسسیستان ا یاخین یۇرلر چکلمسى هر زامان آذربایجان تورک میلیتینی اوزموشدور. "گونئی آذربایجان میلی حرکتی" بو یۆنده و بو دوغرولتودا بیر قاورامدیر. یۆنتیم و گوج اوداغینی آذربایجان توپراقلارینا گئری گتیرمک، ایشقال اولونموش توپراقلاری قورتارماق، و آذربایجان ین تاریخی توپراقلاریندا باغیمسيز آذربایجان تورک یۆنتیمینی قورماق اماجیلا هر تورلو دویقو، سۆز، یازی، ایش، ائیلیم و تیرنیش "گونئی آذربایجان میلی حرکتی" قاورامی آلتیندا ائلاشیلابیلیر.

یابانجی گوجلرین اغیر سیاسی و نیظامی ائتکیسینده، و بۆلگده روسییت دن و باتی دان قایناقلانان و یایملانان گوجلو تورک دوشمانلیغی دوشونجولرین اوستون اولدوغو بیر دورومدا تورک دن تورکلوک دن اوزاق، و فارس-آریان دوشونج اوداقلی رضا پهلوی کودتاسیلا، دونیا و بۆلگ ژوپولیتیگیندن قافیل اولان قاجار ایمپاراتورلوقو چوکدو. آذربایجانلی و تورک کۆکنلی قاجار ایمپاراتورلوقو ایندیکی ایستاندارلارا گۆره، بیر تورلو سوننتی گئوشک فدرال دوزنی ایل یۆنتیلیردی و هر میلیت ویا توپولوق بیر تورلو اؤزگلیک و اؤزگورلوک ایچینده یاشاییردیلا. آنجاق بو یئنی آذربایجان و تورک قارشیدی دوزن، آذربایجان و قاجار یۆنتیمیندن قالان بوتون تورکلر و اونلارلا یانیسیرا، عرب، بلوچ، تورکمن، کورد، گیلک وس کیمی فارس-اولمایان میلیتلر یاشامسال و توپلومسال اولاراق، و دئمک هر یۆندن چوخ بۆیوک بیر شوک اولموشدور. بو یئنی باسقی دولو ایشقالجی دوزنه قارشى، آذربایجان تورکو هر زامان باشقالدیری دوروموندا اولموشدور. بو دورومدا، میلی وارلیغینی السدن وئرن آذربایجان تورک و یاپای ایران-فارس ایراچیلیغینا و فاشیزمین قارشى ساوونما حالیندادیر.

مودئرن گونئی آذربایجان میلیلی حرکتی بؤیله بیر دورومدا بیچیم و کیملیک قازانمیشدیر. پهلوی لردن باشلايان ایران-فارس ایشقالچیلیغینین اوزانتیسی و میراثچیسسی اولان ایران ایسلام جومهورییتینین آغیر، گنریجی، مذهبجی و فارسچی-آریاجی فاشیزمین قارشسی، گونئی آذربایجان میلیلی حرکتی اؤز وطنینده، گونئی آذربایجان دا، تورک میلیلی کیملیگی ایل، میللتلشیب و دولتلمشگه یؤنلی، گونئی آذربایجان تورپاقلاریندا و قوزئی آذربایجان ایل بیرلشیک بؤیوک آذربایجان تورپاقلاریندا، تورک یؤنتیمینی قورماق آماجیلا یولا چیخمیشدیر. بو یول، بؤلگده آغیر فارس مذهبجی و ایرقچی گوجلری و تورک دوشمانی یایمجی ایرقچی روس گوجلرینین و باشقا تورک قارشیدی گوجلرینی بؤیوک ائتگنلر اولراق گؤز آلساق، چتین و اوزون گؤرونه بیلر، آنجاق، میللتیمیزین کنچمیشی و تاریخی تجربولری، میلیلی ائگمنلیگی و باغیمسیزلیق سعادتینی داها اولاسیلیقلی و یاخین اولراق اؤنگؤرور.

ایگرمینجی یوزایلین سونلاریندا، روس ایرقچیلیغینا و یایمجیلیغینا اؤرتو اولان سؤزده سوسیالیست سوویئت سویقیریمجی و ایشقالچی دولتی چؤکنده، بیر سیرا تورک تورپاقلاریندان، اوزده و سؤزده اولراق چکیلدی، آنجاق، ایندی ۲۷ ایل کنچندن سونرا، بیز، هله ده بو سؤزده باغیمسیز اؤلکلرده گرچک باغیمسیزلیق و گرچک اؤزگورلوک دوزنین تانیق اولمامیشیق. ایندیکی سورردورومدا، آراز جای کین قوزئی روسلارین ایشقالینا اوغرایان آذربایجان تورپاقلاریندان چوخ کوچوک بیر بؤلوم، آذربایجان جومهورییتسی اولراق نه تورپاقسال نه سیاسی و نه ده اکونومیک باغیمسیزلیغا یئتشمیشدیر. روس یؤرسل ائتگی و گئنل یارار آلیندا اولان آذربایجان جومهورییتسی، هم تورپاقسال ایشقالا، هم اکونومیک سؤمورگی و هم ده کرونیک اوتوکراسی محکوم اولموشدور. گؤزلینیلن اولراق، ایران-فارس ایرقچی ایشقالچی دولتی ده آذربایجان جومهورییتینین ایندیکی چیخماز دورومونا دوشمه گینده روسلار و ارمنیلر ایله سیخی ایشییرلیگیندیر.

سوویئت ایشقالچیلیغینا قارشسی ساواشان داھی اؤندر ائلچی بی گونئی آذربایجان میلیلی حرکاتینین و بؤیوک آذربایجان میلیلیتچیلیگینین پیغمبری اولراق، روس و فارس یایمجیلیغی و ایشقالچیلیغینا قارشسی گونئی آذربایجان میلیلی حرکتینین تشکیلاتلاراق گوجلنمسینی اؤنرمیشدی. ائلچی بی آذربایجان جومهورییتینین روس و ارمنی ایشقالیندا اولان تورپاقلارینین قورتولوش یولونو دا گونئی آذربایجان کین قورتولوشوندا و باغیمسیزلیغیندا گؤروردو. ایندی، آرازین قوزئینده تورپاقلاریمیزین بعضی بؤلوملری، بیزار دا اولسا، باغیمسیز اولموشدور، و یالیز آذربایجان آدیندا دولتیمیزین وار اولماسی و ائلچی بی کین دوشونجولری و اووودلری گونئی آذربایجان میلیلی حرکتینی داها دا گوجلو و ائتگیلی ائتمیشدیر. قوزئی آذربایجان جومهورییتینین قورولماسی و ائلچی بی کیمی میلیلیتچی اؤندرین یولوموزا ایشیق ساچان دوشونجولری، هابله، قارداش تورکییه جومهورییتینین گوندن گون هر یؤندن گلشمسی و گوجلنمسی، دوغویا و تورک دونیاسینا یؤنلیک توتومو، گونئی آذربایجان میلیلی حرکتینی باغیمسیزلیغا دوغرو داها قرارلی قیلیمیشدیر.

ایران-فارس ایرقچی ایشقالچی دوزنین تمثیلجیسسی اولان ایران سؤزده ایسلام سؤزده جومهورییتسی، کئچن ۴۰ ایلده، کنچمیش ۱۰۰ ایلی آشقین اولان، اوروپا اولاقلی فارس-آریا-ایران اوستونلوکچو و تورک دوشمانی ییخجی و زهرلی سیاساتلری و یؤنتملری یورورلوگه قویموشدور. گونئی آذربایجان تورپاقلاریندا آذربایجانسیزلاشدیرما، و تورک میللتین تورکسوزلاشدیرمه سیاساتی گنچمیش ۴۰ ایلد داها دا گوجلو و داها دا ییین دوام ائتمکدیر. آغیر قورخو کولتورو ائتیندا، ایرانلیلاشدیرما، فارسلاشدیرما، زورونلو فارسجا ائییدیم، سیستما تیک یوخسونلاشدیرما، اورمو گؤلونو قوروداراق چئورسل فلاکت یاراتماق، گؤرونن و گؤرونمین آغیر نیظامی ایشقال گوجلرینین حضورو، گچیمین چتینلشمسی، تورک دیلینین و ادیبیاتین چؤکوشو، تورک اویقارلیغی و مدنیتینین، تورک اردم و اخلاقینین پوزقولوغو، و بیر سؤزده تورک وارلیغینین هر یؤندن یوخلوقا سوروکلنمسی، گونئی آذربایجان میلیلی حرکتینی ساواشچی گنجلری و بوزقورد سیمگلی ایگیدلری خیابانلارا چکمیشدیر. گونئی آذربایجان میلیلیتچیلیگی و بوزقوردچولوغو بیر میللتی اؤ بوروندن اوستون بیلن بیر یاخلاشیم دئییلدیر. گونئی آذربایجان میلیلیتچیسسی، گونئی آذربایجان بوزقوردو، وطنی و میللتی ایشقالدان و اسارتدن قورتاریجی و قورتولوشچودور. گونئی آذربایجان تورکو آتاتورک دن درس آلراق، باغیمسیزلیغی و اؤزگورلوگو اؤزونون تمل ایلکلری بلیرلمیشدیر.

ایران-فارس ایشقالیندان قورتولماق ایچین ان یارارلی و ان الوئریشلی دوشونجه موتورو میلیلیتچیلیکدیر. بو ایشقال سورسینده ان تهلوکده اولان وارلیقلاریمیز تورک میللتیمیز و آذربایجان وطنیمیزدیر. بو دورومدان قورتولوش یالیز گونو گوندن تورک کیملیگین داها دا چوخ قوشاناراق، وطنی ایشقالدان و میللتی یوخلوقدان

قورتارماليييق. ايران-فارس دولتى گئچميش ۴۰ ایلده ميللترلر قارشى تۇرتدیگی جينايترلر گۆره، بۇلگه ده و ایسلام دونياسیندا جينايىتى ترۇرو و گرگنلیگی تۇرتدیگی و یایدیگی ایچین، و دونیادا دنگسيزلیک، ترۇر، و گوونسیزلیق یایدیگی ایچین، قيسیتلامالارلا جزالانماقداير. آنجاق ايران-فارس دولتينين جزالانماسى يالنيز قيسیتلامالارلا قالمايایلیر، و بۇیوک دولتلر بو دوزنى چۆكرتمه ی قالخاییلیرلر. گونئی آذربایجان میلی حرکتی بۇیله بیر دوروما هر زامان حاضر اولمالیدیر. ايران-فارس دولتیچیلیگینین، گونئی آذربایجان ین باتیسیندا سینسیجه سینه یاییلان و تورکییه و گونئی آذربایجان تورکلرینین آراسیندا کورد میللتی دووراینین چکلمسین چوخ دیققت ائدیپ دیوارلی، اویاق و حاضر اولمالیدیر. ايران-فارس دولتیچیلیگی، کورد میللیتیچیلیگینی و آذربایجان توپراقلاریندا یایمچیلیگینی، گونئی آذربایجان میلی حرکتینین قارشیسینا چیحاراق، اؤزونو میداندا بۇلگده کی گرگنلیکلرین یۇنتنی یثرین قویور. گونئی آذربایجان میلی حرکتینین کورد میللیتیچیلیگین و یایمچیلیگینا قارشى ساواشی، یورجو و گوج توکتیجی اولاییلر. بو قونو نیظامی و ایستراتژیک اولراق چوخ اؤنم داشیییر. ايران-فارس-آریاجی آشیری میللیتیچیلیگی، ایرقچیلیگی، بو حیلله کارلیغییلان آز ضربی گونئی آذربایجان میلی حرکتینین میللیتیچیلیگیندن اولاییلر، و گونئی آذربایجان باغیمسیزلیغا اریشسه ده، وارلیغینا دوام ائدیپ، اؤزونو توپارلایب، یئنیدن ایشقالا و ایستیلایا گئچیلر. بو اویاریلاری جیدییه آیب، گئچمیشیمیز یاخچی بیلپ، آنلاییب، ایندیکی دورومو یاخچی، دوغرو و گرچکجی اولراق دیرلندیرب، گلجگیمیزی تاسارلایاییلیریک. گونئی آذربایجان میلی حرکتی آدینا چالیشانلار، داها دا سیخی تشکیلاتلانمازلارسا، کیچیک قونولاری، بۇیوک آماج و سعادت اولان 'باغیمسیزلیق و اؤزگورلوك' قوربان وئرمزلسه، بیرئسل منلیگی میلی منلیک، میللت، میللیت قوربان ائتمزلسه، بۇلگده و دونیادا اولان سیاسی و ژئوپولیتیک اویونلارلا گۆره، بو یول غفلت ائتسک، 'گونئی آذربایجان' قاوامی یالنیز تاریخده وارلیغینی سوردورن بیر نسنه اولاییلر. تورک، تورک میلتی، تورک میللیتیچیلیگی، تورکلوک و تورکچولوك، ايران-فارس قاپسامیندا بوخ، اولاسیلیقسیز، گولونچ، ایستنیلمه ین، منفور نسنه لردیر. ايران ایله آذربایجان وارلیغی آراسیندا و تورک ایله فارس آراسیندا بو جبری اوچوروم ابدیین قاووشولماز دیر و بیر بیرینین وارلیغی اؤبورونون یوخلوغوندادیر. گونئی آذربایجان میلی حرکتی، بو تاریخسل جبر و دئیشیلمز چیزگیلری بیلرک اؤز میللتیشمسینده و دولتلمسینده داها جیدی و داها گوجل و قرارلی آدمیلارلا بۇلگده اؤز انگمنلیگینی تشبیت ائتملیدیر. هر میلی حرکتجی اؤزونو سؤزونو، ائیتیمینی اؤیرتیمینی، دیلینی ائلمینی، دوشونو دوشونجه سینى، یازیسینی شیرینی، توپونو یاسینی، و یاشامینین هر یۇنو و بوپوتونو، ايران-فارس ایشقالیندا قورتولماغا و باغیمسیزلیق و اؤزگورلوكه یۇنلی سیلاحلاشدیرمالیدیر. یاشامینین هر یۇنو و بوپوتو سیلاحلاشمیش بیر گونئی آذربایجان میلی حرکتجیسی، اؤز دولتینی قوراراق، بۇیوک آذربایجان ین، بۇلگنین، و تورک دونیاسینین اوزوگونون قاشی اولاراق پارلار، و باغیمسیزلیق و اؤزگورلوك اوغرونا ساواشین سیمگه سی، باشاری و رفاهین، گوونچ و گۆنچین اؤنجولو اولور. ایندیکی گونئی آذربایجان گنجلیگی بۇیله ایلکلر و اولکو ایله یولا چیخمیشدیر. بیز گونئی آذربایجان میلی حرکتینین میللتیمیزی اؤز حاقلی و گرچکجی ایستکلرین داشییاچاغینین اینانجیندا ییق.

گلهجک آذربایجان تورکونودور...

امیر مردانی

میلیتچیلیک: یاخچی، پیس، چیر کین؟!

بیر چوخوموز "ته ساغچی یام نه سولچو، میللتچی یم میللتچی" سلوقانینی انشیدمیشیک. اما آکسییالاردا مینلرجه میللی فعال و عادی اینسانین اوره گیندن چیخان بو هارای نهیی آنلاتیر، نهیی قصد ائدیر؟ بیز میللتچی دئدیغیمیزده کیمی نظره آلیر، کیملی بو یولدان اوزاق بیلیریک؟ گوئی آذربایجاندا واراولان کوتلهوی حرکتی آنالیز ائدیر گلهجک اوچون یول خریطهسی جیزماق، بو حرکتین ماهیتینی بیلمه‌دن ایمکانسیز دیر و طبیعتا گوئی آذربایجان "میللی" حرکتی دئییریکسه، "میللی" سؤزون نه آنلام داشیدیغی و "میللیتچیلیگین" نه اولدوغونو بیلمه‌لییک.

میللیتچیلیک؟

سئرگیو لئونو (Sergio Leone) -نین "یاخچی، پیس، چیر کین" (The Good, the Bad and the Ugly) فیلمی، "میللیتچیلیگین" هنر دونیاسیندا اولان بلکی ان اویغون گؤسترگه‌سیدیر! اینسان اولادلاری آینی ساییدا کروموزوملاری اولسادا، ذاتلاری (فیطر تلی) بعضا یاخچی، بعضا پیس، بعضا ده چیر کین اولور. میللیتچیلیکده بئله‌دیر. بعضا سیاسی فعاللار ناسیونالیزمی اؤز شخصی دوشونجه‌لریله یالنیش تفسیر ائدیر، عمله کنچیر و طبیعتا ده ناسیونالیزمین تعریف و ایلکه‌لریله مینلر کیلومتر اوزاقدا اولان سونوجلارا واریرلار. ایلگینج شکیلده ده بو سونوجلاری، ناسیونالیزمدیر دئییه آنلاتیر، میللیتچیلیگین یئنی وئرسایسینی سونورلار! آنجاق، تعریفلر نورمالار بللیدیر و بونلارلا قاباغا گئتمه‌لییک. یوخسا میثال اوچون، ناسیونالیزمی راسیسم ایله عئینی توتماق یاخود میللیتچیلیگی فاشیسم کیمی تقدیم ائتمک، ان یاخچی حالیندا، ساوادیسز لیغین زیروه‌سیدیر.

میللیتچیلیک سیاسی ادبیاتدا ۱۸ جی عصر دن بری واراولان مدرن بیر کانسئپت و بیر سیاسی، ایجتیماعی، ایقتیصادی سیستئم (دوشونجه) اولراق ایسته‌گی بیر میللتین منافعتینی تعمین ائتمکدیر. بو هدفه چاتماق و اونو ساخلاماق اوچونده آنا توپراقدا (وطنده) میللی دولت یاراتماغی اؤنه‌یر، بیر میللت اؤز موقدراتینی تعین ائتمک حاققینا دایانراق، اؤزو اؤزونه حوکومت ائتمه‌لیدیر دئییر (۱). سیاسی-ایجتیماعی آچیدان ناسیونالیزمین یاپی و ایلکه‌لرینی بیلمه‌ک اوچون گئنله ۳ پارادایم واردیر. بیرینجیسی ناسیونالیزمی اینسانین فیطرتیندن قاینقلانان و تاریخ بویو میللتلر ایچینده

یاشایان بیر طبیعی پدیده بیلیر. ایکینجیسی، ناسیونالیزمی بیر دینامیک فنومئن بیلیر، زامان سورہ جینده میللتین میلی سیمووللارا اولان ذهنی باغلانتیسی اساسیندا یئنله نهمه سینہ اینانیر. اوچونجوده ناسیونالیزمی مدرنیسمه دایالی ده یرلندیریر، ناسیونالیزمی یئنی ایجتیماعی بیر پدیده بیلهرک، مدرن (چاغداش) جامعه نین ایجتیماعی-ایقتیصادی پایالاری اولمازسا ناسیونالیزم یاشایابیلمز دئییر (۲). میللت ایسه، اورتاق ده یرلر (دیل، کولتور، تاریخ، توپراق، ائکونومی، ائتتیک و...) اساسیندا بیرلشمن بیر ایستیقارلی (ایستابیل - stable) توپلومدور (۳).

آنچاق بو تعریفلرده بالاجا فرقلرین اولماسیندان دولای ناسیونالیزمه ده فرقلی شکللر وئرله بیلیر. بو شکللرین ان اونملی ایکیسی، سیویل (civic) یا لیبرال ناسیونالیزم و ائتتیک ناسیونالیزمدیر (۴). ۱۹۵۰ جی ایللرده هانس کوهن (Hans Kohn) لیبرال ناسیونالیزمی تعریف اندیر، اونو غربی ناسیونالیزم و ائتتیک ناسیونالیزمده شرقی ناسیونالیزم آدلاندیریر. گرچی سونرالار و اوللیکله - ۱۹۸۰ جی ایللردن بری بو تعریفلر و آیرمالارا دا تنقیدی باخیشلار چوخالمیشدیر (۵). لیبرال ناسیونالیزمده میللت دیل، کولتور، تاریخ، توپراق، ائکونومی، ائتتیک و... اورتاق ده یرلر اساسیندا دئییل آزادلیق، ائشیتلیک، مسامحه (تولئرانلیق)، فردی حقوق و... اوچون بیرلیکده یاشاماق ایسته یهن توپلوم کیمی تعریفلنیر (۶). آنچاق، بیر چوخ آراشدیرمالارا ایستینان لیبرال ناسیونالیزم عمومیتله میلی دولت قورولدوقدان سونرا فورمالاشبر و گله جک میلی دولتین یاییسی کیمی قوللانیلیر (۷).

ائتتیک ناسیونالیزم (ائتنو-ناسیونالیزم) داها چوخ ائتتیک فاکتوروندا دایانیر. ناسیونالیزمین بو فورماسی، عمومیتله مغلوب میللتلر (ایکینجی شهروند کیمی ساییلان میللتلر) آراسیندا اؤزونو گوستریر. بو توپلوملاردا ناسیونالیزم کولتور، دیل، دین و... کیمی اورتاق ده یرلری ساخلاماق و آسیمیلاسیونا قارشى موجاديله کیمی قوللانیلیر. تاریخ بویو دومینانت میللتلرین باسغیسینا معروض قالمیش میللتلر اؤز میلی دولتلرینی قورماق اوچون عمومیتله ائتتیک ناسیونالیزمه دایالی حرکت ائتمیشلر (۸). وورغولاماقی گر کیر یوخاریدا قئید اولان ایفاده لردن علاوه ناسیونالیزم اوچون دیگر تعریفلرده واردیر او جومله دن مذهبی-ناسیونالیزم، سول-ناسیونالیزم و... (۹).

میللتچیلیک بوخسامیللتچیلیک؟

ناسیونالیزم (هم ائتتیک هم لیبرال) تورکیه تورکجه سینده میللتچیلیک و آذربایجان (قوزنی) تورکجه سینده میللتچیلیک سوز جوکلریله ایضاحلانیر. میللتچیلیک، تورکیه تورکجه سینده بیر چوخ یئرده ناسیونالیزم آنلامینی داشیسادا بعضا یازیلاردا "میللتین ایسته گینی ایسته مک" و پوپولیزم کیمی، بعضا ده اوممتچیلیک معنی سینده یازیلیر. گرچی بونلار یاقین دئییلدیرلر و گئنلده میللتچیلیک ناسیونالیزمه قارشیلیق قوللانیلیر. اما قوزنی آذربایجاندا میللتچیلیک داها چوخ "لیبرال ناسیونالیزم" اولراق ایشله دبیلر. قوزنی آذربایجاندا "آذربایجانچیلیق" کلمه سیله ده دئییلن میللتچیلیک، آذربایجاندا یاشایانلاری بیر واحد میللت کیمی گورور (آذربایجان میللتی) و تورکلری آذربایجان میللتینین بیر پارچاسی کیمی نظره آلیر. گونئی آذربایجان تورکجه سی و گونئی آذربایجان سیاسی فعاللارینا گلدیکده، بیر بؤیوک کسیم میللتچیلیک و میللتچیلیک سوز جوکلرینی عئینی بیلیر، ناسیونالیزم آنلامیندا (هم ائتتیک هم لیبرال) قوللانیر.

گونئی آذربایجان میلی حرکتی، ائتتیک ناسیونالیزم بوخسا لیبرال ناسیونالیزم؟

دونیانین هر بیر یئری کیمی گونئی آذربایجاندا دا فرقلی سیاسی-ایجتیماعی باخیشلاری اولتلار واردیر. بیرسی اؤزونو سولجو بیلیر، بیرسی قادین فعالی، بیرسی بشر حاقلاری و... بیر بؤلومده اؤزلهرینی میلی فعال کیمی تعریف اندیر، بو آلا چالیشیرلار. آدینی گونئی آذربایجان میلی حرکتی قویان جنبشین تعریفلدیگی ایلکه، یول و هدفه باخدیقدا بو حرکتین آنا ایسته گی بیر جومله ده یئکونولاشابیلیر: آذربایجاندا یاشایان میللتین سعادت. آنچاق بو حرکتین بلکی تاییسیز اولان گوجلر اؤزلیگی ده ائله بوردا اورتا یا چیخیر. گونئی آذربایجان میلی حرکتینده ناسیونالیزمین هر یکی فورماسیندا گؤرمک اولور. یئر و زامانیندان آسلی، میلی فعاللار اؤزلهرینی بعضا ائتتیک ناسیونالیست و بعضا ده لیبرال ناسیونالیست کیمی تقدیم ائدیرلر.

آذربایجاندا یاشایان تورک میللت ایللردیر ائتتیک تعیضلر آلتیندادیر. دیلی، تاریخی، کولتورو، توپراغی و...

آرادان گنتمکده دیر و تمامیله بیر هئژمون ائتتیک-ناسیونالیزم الیایله آسیمیلاسیونا معروض قالیر، راسیسمله اوزلشمکده دیر. بو دورومدا، بوخاریدا قئیده الینان تعریفلر و تاریخی تجروبه لر کیمی، طولم آلتیندا یاشایان میللت عوصیاننا گلیر و کیملیگینه وفاسینی (loyalty) گؤرستمک و وارلیغینی ساوونماق اوچون ائتتیک-ناسیونالیزمی یول خریطه سی کیمی نظره آلاق میللی دولت قورماغا باشلا ییر و ساواشیر. گونئی آذربایجان میللی حرکتیده بو اساسدا، "ایران رئژیمینه قارشى" ائتتیک ناسیونالیسم موضعیندن چیخیش ائدیر، آذربایجان تورک میللتینی ساوونور. یعنی، "ایران رئژیمیه" موخاطب اولدوغو حالدا آذربایجان توپراغیندا آرنیلیدا یاشایان غئیری تورک میللتلرین اؤزل ایستکلرینی "حاقلی" اولراق نظره آلماییب (داها آز نظره آلیب)، چوخونلوعون (یعنی تورک میللتینین) حاققینی آلماقدان دانیشیر.

دیقت اندیلمه لیدیر گونئی آذربایجان، دؤولتی اولمایان بیر میللتدیر و دولایسیلا گونئی آذربایجان دا "شهروندلیک"، تعریف اولاسی دئییلدیر و اصولا گونئی آذربایجاندا میللی دولت یاراندیقدا اؤنجه لیبرال-ناسیونالیزم یاشانایلمز. اما بوخاریدا وورغولاندیغی کیمی، گونئی آذربایجان میللی حرکتین گوجلو بیر اؤزللیگی واردیر و ناسیونالیزمین هر ایکی فورماسینی گؤرمک اولور. دموکراسی و بشر حاققلارینی ساوونماق هر زامان آذربایجان تورک میللتینین ان بؤیوک دغدغه لریندن اولموش، تاریخ بویو بیر چوخ قیام و اینقیلابلارلا دموکراسی اوچون ساواشمیشدیر. بو اینانجلارین گونئی آذربایجان میللی فعاللاریندا ایچسئلشمه سیده سبب اولوبدور آذربایجاندا یاشایان غئیری تورک میللتلر حاقدا و میللی دولت یاراندیقدا سونرا اولارین دورومونا صوحت گلدیکده، گونئی آذربایجان میللی فعاللاری عمومیتله (بلکه تمامیه) لیبرال ناسیونالیزمدن دانیشیب، دولت یاراندیقدا سونرا آذربایجاندا اولان ناسیونالیزمی تورک میللتچیلیغی اساسیندا دئییل، آذربایجانچیلیق اساسیندا بیلیرلر. ان دوغرو توتوم و انسانلیغا اویغون ان دوزگون باخیش. او اوچونده گرکیر هر ایکی باخیش (هم ائتتیک ناسیونالیزم و هم لیبرال ناسیونالیزم) بیرگه و عئینی حالدا تبلیغ اولونسون. بونلارین بیری دئییلیر، اوبیری کؤلگه ده قالیر ساونوجا وارمییاچاییق.

فارس اوپوزیسیونون شیرین گل سین دئییه لیبرال ناسیونالیزمدن دانیشساق، اونلار لیبرال ناسیونالیسمدن سوء ایستیفاده ائدیر، "بیز بیر مدرن ایران قورماق ایسته ییریک، ائتتیکلر اؤنملی دئییلدیر بلکی بیر واحید میللت تعریف اولونمالیدیر، گلین ایرانچیلیقدان و ملت ایراندان دانیشاق" دئییه جکلر.

آیرجا، بالنیز ائتتیک ناسیونالیزمدن دانیشساقدا قونشو میللتلر و آذربایجاندا یاشایان آرنیلقلار "حاقلی اولراق" بیزه قارشى چیخاچقلار. قورخولاری چوخ دوغالدیر اگر بیز میللی دولت قوردوقدا سونرا دا ائتتیک ناسیونالیزمدن دانیشیر، راسیسمه ساری گئدیر، هئژمون ناسیونالیست کیمی اونلاری آسیمیله ائدک. بیزیم (گونئی آذربایجان میللی حرکتین) دوشمانلاریمیزدا بو جیددی و تهلوکه لی مقامی بیلهرک، میللی حرکتین چوخ بویوک پتانسیئل و گوجونو نظره آلاق، و البته بعضی میللی فعاللارین یانیش ایفاده لرینی سند کیمی قوللاناراق میللی حرکتی راسیسم و فاشیسمه باغلی بیر ترپنیش آدلاندیریرلار. بیز حالدا کی "حرکتین سوره جینه باخدیغیمیزدا دونیاداکی میللتچیلیک و بولگه ده تورکچولوک آخیملاریایله جیددی فرقلی لمیکلر گؤروروک. بو حرکتین میللت چیلیگی ساغ و محافظه کارلیق یئرینه سول و مدرن بیر ایماژ گؤستریر. تورکچولوک آچیسیندان ایسه تورکیده کی تورکچولوک ایله یئنه فرقلری واردیر. آذربایجان-داکی تورکچولوک، دین یئرینه داها سنکولار بیر یاپی (ساختار) ایچرمکده دیر و عینی زاماندا دا بیر دنورجی حرکتدیر" (۱۰). بیزیم هنر و باشاریمیز هر ایکی باخیشیمیزی (ائتتیک-لیبرال) بیرگه و پارائل شکلده یایماقدیر. عئینی حالداکی اؤز ایچیمیزده و تورک میللتی ایچینده فیکریمیزی (ائتتیک ناسیونالیزم) دئییریک دیگر یاندان اولوسلار آراسی ایلیشگیلره گلدیکده ده اؤزموزو دوغرو ایفاده ائدیر (لیبرال ناسیونالیزم)، وورغولامالیبیق میللی دولتیمیزی قوردوقدا سونرا بیزیم ایسته گیمیز هامینی تمثیل ائتمک، آذربایجان تورک میللتی یئرینه آذربایجان میللتی دئمکدیر.

بیز تورکچولوک؟

میللی حرکتین ایندیکی دونیا باخیش آچیسى کلاسیک تورکچولوگه سویکه نیر. "کلاسیک تورکچولوک دئدیگیمیزده -۱۹نجی یوز ایلین سونلاریایله -۲۰نجی یوز ایلین ایلکلرینده مئیدانا گلن قاسپیالی، آغاوغلو، آقچورا، گؤک آلپ، رسولزاده و علی بی حسین زاده کیمی اینسانلار سؤز قونوسودور. کلاسیک تورکچولوک میللت قورامینا دایانان و میللتی اولوشدوران اورتاق دیل، اورتاق تاریخ و اورتاق کولتوره صاحب چیخان بیر

دوشونجه بیچیمیدیر" (۱۱). اصلینده بیز هم تورکچویوک، هم گونئی آذربایجاندا یاشایان دیگر آزینلیق ائتیکلرین دوغال حاقلارینی ساوونماق ایسته بیریک. نورمال اورتامدا بو ایکی باخیشین بیر یئرده تقدیم اندیلمه سی چتین اولمامالیدیر اما گونئی آذربایجانین اؤزل دورومو و قونشو میللتلرین توتومو بو باخیشلارین بیر یئرده سرگیلنمه سینه مانعه یارادیر. او اوچونده بعضا میللی فعاللار اؤزلهرینه تورک ناسیونالیستی و تورکچو دئمکدن چکینیر. بو فعاللار دوشونورلر اؤزلهرینی تورک ناسیونالیستی اولراق تقدیم اندیرلرسه گونئی آذربایجاندا یاشایان دیگر میللتلره حاقسیرلیق اولور، اولار تمثیل اولنومور. آیری طرفدن، بیر چوخ میللی فعالدا گونئی آذربایجاندا یاشایان غئیری تورک میللتلرین حاقلارینی ساوونماقدان چکینیر. سببی ایسه، «اونلارین حاققینی ساوونماق، تورک میللتین حاقلی ایستکلرینی کولگه یه سالیر، بعضا علیه اینه دیر» دئییلیر.

بورادا یئری گلمیشکن، بو سورونون ان بویوک سببلریندن بیر و بلکه ده ان اساس مانعه یه توخونماق گرکیر: باتی آذربایجاندا کورد سورونو. کورد تشکیلاتلاری گونئی آذربایجانین باتیسینا گؤز تیکیر، یالانجیل ارضی ایددیعالاردا بولونورلار. ایلردیر آذربایجانین تاریخی ایریلماز بؤلگه لری کورد قروپلاری طرفیندن کوردوستان توپراغی کیمی گوستریلیر، خریطه لر جیزمیشلار. بو اورتامدا، گونئی آذربایجانلی تورک فعاللارین آذربایجاندا آزینلیق حالیندا یاشایان «کورد» میللتینین حاقلاریندان مودافعه ائتمه سی سؤز قونوسو اولایلمیر. کورد قروپلاری آذربایجانین باتیسیندا کورد میللتینین آزینلیق اولماسی دئییل، چوخونلوغو تشکیل ائتمکدن دانیشیر، بو اساسدا یولا چیخیرلار. بئله لیکله، بو قروپلارین باخیشیندا و وئردیغی چؤزوملرده باتی آذربایجانین چوخونلوغدا اولان میللتی کورد، رسمی دیلی کوردجه، هئژمون میللتی ده کورد میللتی اولمالیدیر!

بو حالدا آذربایجاندا آزینلیقدا یاشایان کورد میللتینین دوغال حاقلارینی ساوونماق (کوردجه ائیتیم و...) بیرباشا کورد قروپلارین یالانجیل ایددیعالارینی تصدیقله مک کیمی گؤرونور، آنلامیندادیر. دولایسیلا، اگر گونئی آذربایجان میللی حرکتی (بیله رک یا بیلمه به رک) توکچولوگونو داها اؤنه سورور و تورک ناسیونالیزمینی داها چوخ داشیبیر اساس سببی کورد قروپلارین آذربایجان توپراقلارینا اولان گؤز تیکمه سیدیر. اگر بو قروپلارین آذربایجان اراضیسینه اولان باخیشلاری دئیشیلیرسه، گونئی آذربایجاندا یاشایان کوردلر اؤزلرینی آذربایجانلی بیلیرلرسه، کیمسه نین شوبه هه سی اولماسین تورک فعاللار هامیدان اؤنجه کوردلرین حاقلارینی آذربایجان اراضیسینده ساوونماق دیر. نئجه کی پیشه وری زامانی ساوونولور، وئریلدی.

گونئی آذربایجان میللی حرکتینه قارشی آنترناتیورلر؟

آذربایجان میللتینی ایلر بویو آسیملاسیونا معروض قویوب، بوتون وارلیقلارینی تالان ائدن ایران رژیملری (پهلوی-اسلام) گونئی آذربایجان میللی حرکتینی جیددی بیر دوشمان کیمی گؤروب، بو حرکتی محو ائتمک اوچون اللریندن گلدیغینی اسیرگه مه میشلر. ایرانین گلجکی اوچون اولان آنترناتیورلر ده آینی ایران رژیملی کیمی، میللی حرکتیمیزی اؤزلرینه رقیب بیلیر، فارس ایستیشمارچیلیق سیستمینی ساخلاماق اوچون میللی حرکتی ضربه وورماق ایسته بیرلر. بو یوللاردان بیرسی، میللی دوشونجه نی (میللتچیلیگی) ساده جه آنادیلی، موزیک، و... ایستکلرینه محدودلاشدیریب دیگر سیاسی باخیشلار-ایدئولوژیله قارشی و اونلارا موخالیف کیمی گورستمکدیر.

"ایشچی حرکتی میللی حرکتدن آیریدیر"، "میللی حرکت ایشچیلرین حاققیندان مودافیعه ائتمیر" و "ناسیونالیزم قادین حرکتینه قارشیدیر" کیمی جومله لری آذاشیتمه میشیک. بئله لیکله دیگر سیاسی دوشونجه لری ناسیونالیزمه رقیب کیمی اورتایا آتیب، دیگر سیاسی دوشونجه لره منسوب اولانلاری میللی فعاللارین علیه اینه توپلاییب ساواش آچماق ایسته بیرلر. بو حالدا، هم میللی فعاللار و همده اوپیری سیاسی دوشونجه لره باغلی اولان فعاللارین اساس گوجو بیربیریلرله دارتیشماق-ساواشماغا گئدیر و اصلی دوشمان (ایران رژیملی) اونوتولور. ناسیونالیزم اوپیری سیاسی دوشونجه لره بیر حالدا موخالیف کیمی تقدیم اولونور کی اساسن ناسیونالیزمین گؤره ی بوتون میللتین حاقلارینی بریا ائتمک اوچون ساواشیب میللی دولتی یاراتماقدیر. یعنی بیر میللی فعال (میللتچی) هم ایشچی فعال کیمی ایشچیلرین حاقلارینی مودافیعه ائدیر، هم سرمایه صاحبینین دوغرو شکیلده سرمایه سیندن فایدالانماسینی ایسته بیر. هم قادین فعالی کیمی ائشیتلیک اوچون ساواشیر، هم چؤره فعالی کیمی چؤره نی قوروماق ایسته بیر. دئمه لی، بیر میللی فعال، دیگر

دوشونجه-ایدئولوژیله سایغیلا یاناشیب بیر آنا (قاپسایجی) دوشونجه صاحیبی کیمی هامینین ساغلام شکیلده بیرلیکده یاشاماسینا چالیشیر.

دوشمانلار آیری طرفدن، میلی حرکتین گوجلنمه سینی ائتگیله ییب، آخساتماسی اوچون آذربایجان مرکزی دوشونجه یئرینه ایران مرکزی دوشونجه نی میلی فعاللار ایچینده یایغینلاشدیرماق دا ایسته بیرلر. بئله لیکله آذربایجان-تورک ناسیونالیزی اؤز یئرینی ایران-فارس ناسیونالیزمین وئریر و "ایران اوچون دموکراسی" آدی آلتیندا آسیمیلاسیون سیاستینه یئنی مفیدانلار آچیلیر. یعنی دموکراسینی بهانه اندرک اینسانلاری آدادیب، میلی حرکت و میلی فعاللاردان آنتی دموکرات بیر ایماژ سرگیله مک چاباسیندا دیرلار. بیر حالدا کی میلی حرکتلر عمومیتله ایچ ماهیتلریندن دولایی دموکراسی اوچون ساواشین باشلانقیج نوقطه سیدیرلر. ناسیونالیزمین ایناندیغی "حق تعین سرنوشت-اؤز موقددراتینی تعین ائتمک" حاقفی الده آندیلیرسه، ذاتن دموکراسی نین پایالاری قورولموشدور. میلی حرکتین ایسته گی صیرف و ساده جه "دموکراسی اوچون ساواش" دئییلدیر و دموکراسی نی الده ائتمک، دیگر ایستکلریمیزی ده آلماق دئمک دئییلدیر. بیر چوخ زامان، دیگر میللتلرین ایستیعمار (سومور گه چیلیک) ائله آدا دئموکراتیک اولکلر و دموکراسی آدینا یورولموشدور. دئمه لی، دموکراسی، آذربایجان دا اولان سیاسی حرکتین (میلی حرکتین) ایستکلریندن بیریدیر، هامیسی دئییلدیر" (۱۲).

اوزون سوزون قیساسی، ایستکلریمیزی دیله گتیردیغیمیزده و اؤز لیکله هانسی دوشونجه نی داشیبیب آنلادیغیمیزدا چوخ دیققتلی اولمالییق. بیر ناسیونالیست اولراق، هم لیبرال ناسیونالیزمه دایالی باخیشلاریمیز و هم ائتنیک ناسیونالیزمه ایناندیغیمیزین سببلرینی آچیقلامالی، هر مخاطبه او مخاطبه او یغون آچیقلاما وئرمه لییبیک. آذربایجاندا یاشایان آرنلیقلاری و آذربایجاندا وارولان دیگر سیاسی دوشونجه لری ایناندیرمالی بیق میلی دولتی یارتماقدان هدفیمیز (لیبرال ناسیونالیزی اساس توتاراق) گله جکده "آذربایجان میللتی" اساسیندا دولت قورماقدیر. ایران رژیمی و عمومیتله فارس آسیمیلاسیونونا داوام ائتمک ایسته یلرین اؤنونده ده بیر تور کچو کیمی اؤز منسوب اولدوغوموز ائتنیک-میللتین ازیلمیش حاققلارینی ایسته مه لییبیک. آزاد آنا توپراقدا یاشامایمیز اوچون بو چتین ایکیلیگی یاشاتمالییق. سیاست بیر هنر، آزادلیق بیر آرزو.

قایناقلار:

- 1-Smith, A.D. (1981). The Ethnic Revival in the Modern World. Nairn, Tom; James, Paul (2005). Global Matrix: Nationalism, Globalism and State-Terrorism
- 2-Smith, Anthony (2012). Nationalism (2nd ed.).
- 3-James, Paul (1996). Nation Formation: Towards a Theory of Abstract Community.
- 4-Wirth, Louis (1936-05-01). "Types of Nationalism".
- 5-Yack, Bernard (1996-03-01). "The myth of the civic nation".
- 6-Tamir, Yael. 1993. Liberal Nationalism.
- 7-Singley, Carol J. (2003). "Race, Culture, Nation: Edith Wharton and Ernest Renan".
- 8-Timothy Baycroft, Nationalism in Europe 1789-1945 (1998)
- 9-Schwarzmantel, J. J (2006). "Class and Nation: Problems of Socialist Nationalism".

۱۰ - AZDEMO (آذربایجان دموکراسی اوچاغی) داوود توران ایله اوزه ل دانیشیق

<https://azdemokrasi.wordpress.com/2010/03/06/davudturan/>

۱۱ - کلاسیک تور کچولوک و بوگونکو سؤیلم-اومود یاشام

۱۲ - "یره لی" نشریه سینین ایکنجی سایسیندان آینمیشدیر.

محسن سعادت
چئويرين: ائلمان تورانلي

هانكى ميلليتچىلىك و هانكى تور كچولو ك

مىللى سۆزۈ مىللى حرىك قاورامىن دا نه آنلاما گلىر؟ بو حرىكتىن خالقا(اولوسا) عايىد اولدوغونو مو بيان ائدىر يوخسا ميلليتچىلىك آنلامىنى مى داشىيىر؟ مىللى حرىكتىن اؤزوندىن وئردىگى تانىملار و آنلايشلارلا گۆره، مىللى سۆزونون هم خالق(اولوس) يۇنتىمى و هم ده مىللىت يۇنتىمى آنلامىنا گلىر. آذربايجان مىللى حرىكى؛ بونا گۆره كى اؤزونو آذربايجان تور كلرىنىن حاقلارىنىن ساوونوجوسو بىلىر، بو حرىكتىن مىللى اولدوغو اونون اولوسال اولدوغو دئمك دىر. اوستلىك آذربايجان تور كلرىنىن سوسىيال، چئوره و ايشچىلىك سورونلارى دا آذربايجان مىللى حرىكتىنىن قاينى و انديشه لرىدىن دىر. آيرىجا آذربايجان مىللى فعاللارىنىن چوخوسو اؤزلىرىنى گنلىك له مىللىتچى و قىسمن ده تورك مىللىتچى سى تانىملايىرلار.

ايندى ايسه بو مىللىتچىلىك آذربايجان مىللى حرىكتىن ده نئجه تانىتىلىر؟ بونا گۆره كى بو حرىك ايندى لىك فارس مىللىتچىلىكىگىنه قارشى ساواشماق دادىر. بوردا بىز بىر چئشيت چلىشكى ايله قارشى قارشىبايىق و اودا بودور كى اگر فارس مىللىتچىلىكىگى پىسدىرسه ندىن آذربايجان فعاللارى اؤزلىرىنى مىللىتچى اولاراق ايفاده ائدىرلر؟

آذربايجانلى تورك مىللىتچىلىرى؛ اؤز مىللىتچىلىكلرىنى قورتارىجى و فارس مىللىتچىلىكىگىنى باسقىجى اولاراق گۆرورلر. يعنى مودافىعه جى مىللىتچىلىك تجاوووز چو و سالدىرقان مىللىتچىلىك ايله ساواشىر. مىللىتچىلىكىگىن كۆكۆ (اؤزۆ) قورتولوش ايدى و بشر تارىخىنדה يئنى مئوسىم(فصىل) آچدى اما دولت-مىللىت سوزجىنده باسقىجى و سؤمورگه چىلىك آراجىنا دؤندو. بو دوروم دا آذربايجان تورك مىللىتچىلىرى اؤز مىللىتچىلىكلرىنى؛ نئجه باسقىجى اولماق خطرىندىن قوروياجاقلارى سوروشولمالي دىر.

آذربايجانلى مىللى فعاللارىنىن هله ده بو سوروييا جوابلارى يوخدور. مىللىتچىلىك آراجى ايله آذربايجانلىن موتلولوغو اوغروندا نه قدر ايرلى گئده بىلجىيك؟ داها اؤنجه ياشانمىش تورك مىللىتچىلىكىگىندىن اؤرنك آلمادان اونا يئنى بىر آنلام وئره بىلجىيك مى؟

هانكى تور كچولوگ؟

يازينين ايلك بۇلومونده وورغولادىق كى ازربايجان ميللى حركتى نين چوغونلوغو گنللىكله ميللىتچى و قيسمن ده تورك ميللىتچى سى (تورك چو) دىرلر. بو بۇلومده ايسه ازربايجان ميللى حركتى نين تور كچولوگونو بو حركتين ايدئولوژى سيندن گنل بىر باخيش (القى) الده ائتمك اماجى ايله اينجه ليه جيبك

۱۹ اينجى يوز ايلين سونلارى و ۲۰ اينجى يوز ايلين باشلاريندا كى تور كچولوگ، تورك دونياسى اديلم دوشونورلرى اولان على بئى حوسين زاده، يوسف آچورا، ايسمائيل بئى قاسپيرالى و ضيا بئى گوكالپ طرفلرى ندىن اور تاياقويولدو، تورك ميللىتى نى دونيانين يئنى دگرلرى ايله تانيشدير ماغا چاليشدى.

تور كچولوگون دوغوشو، تور كلرين ميللى كيملىكلرى نين گليشمه سى دوغرولتوسوندا اؤنچول بىر اديم ايدى. دواملى گليشمه ده اولان باتى ميللىتچى ليگى نين قارشى سيندا اتيلان بىر دير نيش اديمى ايدى.

او دؤنمده تور كچولوگ، خالقى ميللت قاورامى ايله تانيش ائتمك اوچون بىر دئوريمجى حركت ايدى. عيني زاماندا باتى گليشيمي نين سويه سينه يئتيشمك اوچون بىر اشاما سايليردى كى محافىظه كار يؤنتملى بىر ساواش گنديردى.

۱۹۶۰ اينچى ايل لردن سونرا، سوسياليزم و كومونيزم تور كيه ده تهلوكه حيس ائتيكدن سونرا تور كچولوگ بو اؤلكه ده بام باشقا بيجيمه چئوريلدى. دئوريمجى و چاغداش تور كچولوگ ير نى محافىظه كار تور كچولوگه كى؛ تور كلوك و ايسلام چى ليق (سوننى مذهب) دن دوزلميشدى وئردى. بو دؤنمىدن سونرا اؤلكه ده تور كچولوگ حركتى سياسى بىر حيزبه دؤنوشدو.

۸۰ اينچى ايل لرين سونلارى و سووييت بىر ليگى نين چؤكمه سى ايله ازربايجان خالق جبهه سى ابولفضل ائلچى بئى اؤندر ليگى ايله تور كچولوگه يپ يئنى بىر سؤيلم گتيردى. اودا دا محمد امين رسول زاده كيمى تور كچولوگه گليشميش واؤنچول انلام وئردى.

ائلچى بئى ين ياراتديغى تور كچولوگ يوموشاق و ايليملى ايدى. شيتدلى دنگيل دير.

ازربايجان ميللى حركتى سياسى لشمه اشاماسيني ارازين اوتاييندا (قوزنى ازربايجان) كى اولايلازا بورجلو ايدى. ۱۹۰ اينجى ايل لرده كى تور كچولوگ؛ ائلچى بئى تور كچولوگونه داها ياخين و بنزر ايدى. اما ۲۱ اينجى يوز ايلين باشلاريندا ازربايجاندا كى تور كچولوگ، تور كيه ده كى تور كچولوگدن ائتگى لندى، تابيكي اؤزونه گؤره بللى ندنلرى واردير كى اراشتيريلماسى گر كير.

ايندى ايسه ازربايجان ميللى حركتى ايلك باشدا حركتين ماهييتى و ايلكه سى حاقد ا تعريف لر و تفسير لر وئرمه لى دير. بو حركتى دونيا چاپيندا تانيتدير ماق اوچون؛ ميللىتچى ليك دن توتشموش تور كچولوگه قدر يئنى دن گؤزدن كئچيرمك گر كير.

ابراهیم نفیسی

میللی حرکت نه اوچون موباریزه آپارمالیدیر؟

گیریش

گونوموزده، باشقا دولت‌لر طرفیندن ظولمه معروض قالان ائتیکلر و میللتلره اویقولانان سیاستلری تانیلاماق اوچون آسیمیلاسیون، آیریمچیلیق، شوونیسم، ایرقچیلیق، سؤمورگه‌چیلیک و ب ترمین‌لر قوللانیلمیشدیر. میللی حرکت آکادمیک و بیلیمسل اولاراق دنیا، بؤلگه و گونئی آذربایجانین دورومونو اینجمله یرک ان ائتیکین ترمینلری سئچیب خالقیمیز و اولوسلار آراسی توپلانتیلاردا اؤزل بیر سیاسی ادبیاتلا اؤزونو ایفاده ائتمه‌یه چالیشمالیدیر. بونو ائتمک اوچون هرندن اؤنجه ایران آدلانان اؤلکه و گونئی آذربایجانین دورومونو و ایلیشکیلرینی دیرلندیرمک لازیمدیر. بونون یانیندا ایسه دنیا گوندمینده اولان سیاسی ائتیکین و گوندمده اولان ترمینلری و سیاسی ادبیاتی اؤیرنمکله برابر سیاسی ادبیاتیمیزی اورتایا قویابیلریک. سیاسی ادبیات هر بیر سیاسی و توپلومسال حرکتین و با بیر هؤرگوتون ایستکلرینی، ایچریگینی و هدفلرینی یانسیدیر. بو اوزدن قوللانیلان سیاسی ادبیاتمیزدا نهایت قدر دیققتلی اولماغیمیز گر کیر.

– ایران آدلانان اؤلکهده گونئی آذربایجان تورکلری نه بیجیم سیاستلره معروض قالیرلار؟

بو سورغو اصلینده او قدر قاپساملی و گنیش بیر قونو ایچرن بیر مسئلهنی اورتایا اتیرکی بیر قیسا یازی دا بونو اچیقلاماق مومکون دئییل آنجاق آپ آیدین دیر کی گونئی آذربایجان تورکلری عرب، کورد، تورکمن، بلوچ و باشقا میللت و ائتیکلر کیمی اکونومیک، کولتور و توپلومسال آنلاردا فارس ائتیک قروپو ایله عئنی حاقلاردا صاحب دئییلر. فارس ائتیک قروپونون دبیلی، کولتورو، تاریخی، مدنیتی، موسیقیسی، ادبیاتی، تئاتری، سینماسی عئنی زاماندا باشقا غیرفارس میللتلره دایاتیلیر. بیر باشقا طرفدن ایسه ایران خریطه‌سینه باخدیغیمزدا سینیر بؤلگه‌لرده یاشایان غیرفارس میللتلر اکونومیک و رفاه اچیسیندان چوخ دوشوک بیر وضعیتده دیرلر. بئله‌لیکله مدنیت و اکونومی اچیسیندان غیرفارس میللتلر داها آشاغی بیر سویه‌ده یاشاماقدادیرلار. عئینی زاماندا ایران اؤلکه‌سی بیر ساترالیست حاکمیتته صاحب تک دولته یونه دیلن بیر سیستمه صاحبیدیر. یعنی بوتون بؤلگه‌لر سادجه تهران دا حاکیم اولان دولت طرفیندن یونه دیلیر بئله‌لیکله غیرفارس میللتلرین اؤزلرینی ایداره ائتمکده و اکونومیک و کولتورل دوروملاریندا هئچ بیر

اولوملو و یا اولومسوز روللاری اولایلمه‌میشدیر. بو مسئله‌لری بیر آریا قویوب سونوج چیخارتماق ایسترسک؛ ایرانین ساتنرالیست حکومت سیستمی فارس مدنیتی هژمونیه‌سی نین الینده دیر و یا باشقا سؤزله ایران کیمی چوخ میللتلی بیر اولکهنین یؤنه‌دیم سیستمی فارس کیملیگینین اوززینده قورولموشدور. بو دورومدا باشقا میللتلر گوجسوز دوروما گتیریلیر اونلارین معنوی وارلیقلاری او جومله‌دن تاریخی و مدنی میراثلاری یوخ ساییلیر؛ مادی وارلیقلاری ایسه فارس کیملیگی و مدنیتی و کولتور و اوچون خرج ائدیلیر. گونئی آذربایجان بؤلگه‌لرینده اولان مادی ثروتلر، میللتدن آیینان وئرگیلرین یوزده نجه‌سی آذربایجان تورک میللتینین ادبیاتی، دلی، موسیقیسی، تاریخی و اکونومیسی اوچون خرچلنیرمی؟! آذربایجان تورک میللتی نین کیملیگی ایران آدلانان اولکهدده اینکار ائدیلیر، باشقا طرفدنسه مادی و معنوی وارلیقلاری سؤمورولور و آزادان محو ائدیلیر.

- سیاسی ترمینلر بیزه دوزلیش وئرک

یوخاریدا سادجه بیر قیساجا میللتیمیزه قارشی اویقلانان سیاستلره توخونولسادا آرتیق دورومون نه اولدوغو هر کسه آپ آیدیندیر. مرکزی حکومت ۱۹۲۵ دن اعتیارن تک دولت، تک میللت دوشونجه‌سی اساسیندا قورولوب یئنی بیر حکومت سیستمی اویقلانندی. نه ایسه کی او تاریخدن اؤنجه ائله بیر ایداره سیستمن کئچمیش امپراطورلوقلاردا بنزری گورولمه‌میشدیر. بو سیستم اویقلاندیقدان سونرا آذربایجان میللتی ۱۹۴۵ ده بو سیستمی ییخماق و ایران‌دا غیرفارس میللت‌لره اؤزار کلیک و اؤز مقدراتینا حاکیم اولماق حاققی قازانیرماق اوچون موباریزه بایراغینی قالدیردی. بو موباریزه خارجهی گولبرین و ایران‌دا اولان پهلوی رژیمینین آنلاشماسی نتیجه‌سینده ائله همین پهلوی رژیمی طرفیندن غدارجاسینا قانا بویانسادا بیرداها ۱۹۷۹ ایلیندن همن سونرا باش قالدیران موسلمان خالق پارتیاسی حرکتی بیرداها غیرفارس میللتلرین اؤزونو ایداره ائتمه حاققینی ایلالتی و ولایتی قانونو چرچئوه‌سینده طلب ائتدیگیندن سونرا بیرداها ایرانین مرکزی حکومتی اسلام جومهوریتی طرفیندن آجیماسیز بیر شکیلده باسدیریلدی. بوتون بو ایلر بویو آذربایجانین اؤزونو ایداره ائده‌بیلیمک حاققینی طلب ائتمه باغیر تیلاری چوخ آغیر قانلی باسدیرمالارلا سوسدورولدو. آنجاق بوتون بو حرکتلرین آنا اکسنی تام اولراق میلی اولمامیشدی. «ارتجاع»، «شونوئیس»، «ستم ملی»، «تبعیض»، «آزادیخواهی» کیمی ترمینلر هر زمان آذربایجان‌دان باشلایان توپلومسال حرکتلره سیاسی و دئوریمسل ترمینلر اولراق قوللانیمیشدیر.

بو ترمینلر بیزیم تاریخیمیزده اولان دیرلی و سایقین سولچو شخصیتلریمیز طرفیندن اورتایا قویولسادا بوگون ۳۰ ایله یاخین بیر عؤمور یاشایان مدرن گونئی آذربایجان میلی حرکتی اوچون اویغون دئییل دیر. کئچمیشده کی حرکتلریمیزده آنا اکسن گونئی آذربایجان دئییل دئوریمی بوتون ایرانا داغیتماق ایدی آنجاق بوگون آذربایجان میللتی دئوریمچی دئییل آذربایجان تورک میللتی بوگون قورولوش ساواشینا آپارماق‌دایر و بؤیوک هدفی ایسه گونئی آذربایجانین اؤز مقدراتینا ابدی شکیلده حاکیم اولماسیدیر. اونوتمایاق کی بیزیم میلی حرکتیمیز تام اولراق «میلی» و آپاردیغی ساواش ایسه «قورولوش» ساواشیدیر. بئله‌لیکله میلی حرکت گرچی کئچمیشده کی حرکتلردن ائتکلنیمیشدیر آنجاق میلی حرکتین یئنی نسلی بو ترمینلری دئییشدیرمیه قول ائتمیشدیر. «فارس عیرقچیلیغی»، «راسیزم» و «استعمار»، «سؤمورگه‌چیلیک»، «فارس سؤمورگه‌چیلیگی» کیمی ترمینلر «شونوئیس» کیمی سیاسی آغیرلیق داشیمایان بیر ترمین‌لرین یئرینی آلماق‌دایرلار. عیرقچیلیق گونوموزده اولوسلار آراسی کنوانسیونلاردا بیر سیاسی آنلامی و آغیرلیق داشیمان بیر ترمین اولراق قبول ائدیلمیش، آکادمیک اولراق ایسه آراشدیرلیمیش و بوتون چرچئوه‌لری و بیچیملری تانیملانمیشدیر. بونا رغمن ایران‌دا غیرفارس‌لار آپاریلان سیاستلر گرچکده بیر عیرقچی ذهنیتین نتیجه سیدیر چونکو غیرفارس میللتلر بیرینجی درجه وطنداشلیق حاققلاریندان محرومدورلار. حاکیم ائتتیک قروپو بیز تورکلره قارشی بوتون ساحه‌لرده حتی ایدمان کیمی غیرسیاسی اولایلاردا عیرقچی داوانیر. عیرقچیلیغین نتیجه‌سینده اورتایا چیخان سیاستلری و بیزی و باشقا غیرفارس میللتلری بیر سؤمورگه حالینه گتیریر. «سیاسی مقدراتینین تعیین ائتمه حاققی» ایسه عینین شکیلده بیر سیاسی قاورام اولراق گونوموزده بوتون انسان حاققلارینی ایلگینلردن کنوانسیونلاردا اچیقلامیش و قبول ائدیلمیشدیر.

س.ز

ندن ناسیونالیسم؟

سیاسی، کولتورل و سوسیال دیجیتال درگی

هر بیر میللت، اؤز سعادت، ریفاهی و گونلیغی ایچین بیر آنا یول / آنا فلسفه سنچمک زوروندا دیر. بو آنا یول او میللتین گئنل دوشونجه سی و یول خریطه سی اولاراق تانیملانماقدادیر و او میللتین دونیا یا باخیشینی و یاخود ایدئولوژی سی نی آنلاماقدادیر. بو آنا یول واسیطه سی ایله او میللت گله جگه ایشیق ساچیر و اؤزونو یاخجی گونلره و سعادتلی چاغلارا آپارماق ایسته ییر. باشقا بیر دئییشله هر بیر میللت گله جگه نجه ادیلم آتماق ایسته دیگینی و هانسی کانالاردا یتریمک ایسته دیگینی، بو گوندن بللی ائله مک زوروندا دیر.

گونئی آذربایجان دا یاشایان تورک میللت ایسه بو قاعده دن مستثنی دگیلر. بو تورک میللت تاریخینی دوشونه رک و گنچمیشینی نظرده آلاق، امین آدیملارلا گله جگه آدیلم آتماق ایسته ییر. بو میللت دونیانین بوتون میللتلری کیمین اؤزونو گولندیرمک و ساغلام بیر توپلوم یاراتماق ایسته ییر.

گونئی آذربایجان تورک میللتی سعادتلی گونلره آدیلم آتماق اوچون داها اؤنجه بیر نئچه باشاریسیز دئوریم و سیاسی حرکتی گنچکلشتمیشدیر. اؤرنک اوچون گونئی آذربایجان میللتی، مشروطه حرکاتیندا شاه و دربار گوجونو سینیرلاندىماق اوچون بیر بؤیوک دئوریمه ایضا اتمیشدیر. بو دئوریمین آنا فلسفه سی شاه گوجونون سینیرلانماسی و قانونلاری تصویب ائله ین و شاه ایشلرینه نظارت ائله ین بیر مجلسین قورولماسی ایدی. بو دئوریمین فعالیت چرچوه سینده سیلاحلی موباریزه لر گؤرونسه ده، تام بیر سول حرکت کیمین تانیلماق اولماز. نییه کی بو دئوریمین قاورام قاینغیندا، اؤز گورلوک، دئموکراسی و اؤز مقدراتینی تعیین ائله مک قاوراملاری داها چوخ گؤرونمکده دیر. آنجاق بو دئوریم و بو اؤرنک حکومت مدلی گنچکلشمه دن، پهلووی آدیندا بیر دیکتاتور حکومتی نین ایش اوستونه گلگی ایله، گونئی آذربایجان تورک لری نین اؤز گورلوک آختارماق یولوندا بوتون چابالاری هدره گنتمیشدیر.

بیر باشقا باشاریسیز دننه ییم ده ۱۳۲۴ اینجی ایلده یاشانمیش دیر. گونئی آذربایجان تورک لری اؤز لرینه بیر یاخجی توپلوم یاراتماق اوچون، فدرال بیر یایی یاراتماغا قرار وئرمیشلر. اونلار اؤز مقدراتلارینا صاحب چیخماق و اؤز لرینی یؤنتمک اوچون چالیشمیشلار. بو دئوریمین آنا آکتورلاری داها چوخ سول دوشونجه نی منیسه میش اولسالار دا، یینه ده آذربایجان سئوداسی و وطن عشقی بو آکتورلرین بوتون چالیشمالاریندا گورمک اولار. آنجاق بو دننه ییم ده بللی بیر سیاسی ندلر دن دولایی باشاریسیز لیقلا سونلانمیشدیر.

گۆردوگونوز کیمین گونئی آذربایجان میللتی اؤزونه سعادتلی گونلر یاراتماق اوچون بیر نئجه باشاریسیز چاباسی اولموشدور. یازارین گۆروشونه گۆره گونوموزده گونئی آذربایجاندا لاب گوجلو سیاسی گۆروش و خالق آراسیندا لاب چوخ منیمسه نن سیاسی آخیم، میللیتچیلیک یا ناسیونالیسم دوشونجه سی دیر. ناسیونالیسم دوشونجه سی، انترناسیونال سولچولارین پیسله مک و آشاغیلاماقلارینا رغمن، اینسانلیق دوشمنی بیر دوشونجه دگیل. انترناسیونال سولچولار همیشه ناسیونالیسمین فاشیسمه یول آچاغاغینی ساونموشلار و همیشه چالیشمیشلار ناسیونالیسمی بیر وحشی و حقیر دوشونجه کیمین گۆسترسینلر. أما بو چابالارارغمن گونوموز دونیاسیندا ناسیونالیسم بوتون دونیادا و حتی گلشن اؤلکه لرده میللتلر و دولتر طرفیندن منیمسه نن بیر ایدئولوژی دیر. بونا اؤرنک اولراق سون ایللرده باتی اورپادا میللیتچی پارتیلرین سنچکیلرده باشاریسینی گۆسترتمک اولار.

بوخاریدا بلیرتدیگیمیز کیمین گونئی آذربایجان تورک میللتی نین آراسیندا لاب چوخ منیمسه نن دوشونجه، ناسیونالیسم دوشونجه سی دیر. نییه کی آسیمله اولماق قارشیسیندا دیره نن و وار اولوش موجدایله سی وئرن بیر میللت، اؤز وارلیغینی ایثبات ائله مک اوچون ناسیونالیسمدن باشقا بیر دوشونجه یه باش وورا بیلمز. بو میللتین هر بیر بیرئی اؤز تاریخینه، فرهنگینه، دلیینه و عنعنه لرینه دریندن باغلیلیغی واردیر و هر چاغدا اؤزونو هر آچی دان باغیمسیز بیر میللت کیمین تانیتماق ایسته میشدیر. ناسیونالیسم دوشونجه سی هر شئیدن اؤنجه اؤز میللتی نین چیخارلارینی اؤن پلانا چیخاردیر و چالیشر هر ساحه ده اؤز میللتی، لاب چوخ منفعتی آپارسین. اگر بو تعریفلری گۆز اؤنونده بولوندورساق، گۆره جه ییک کی ناسیونالیسم دوشونجه سینده یادیرقانمالی بیر دوروم یوحدور. نییه کی اؤز میللتی نین چیخارلارینی اؤن پلانا چیخاردان و اؤز میللتینه خیدمت ائله مک ایسته ین بیر دوشونجه، او قدر ده پیس و حقیر بیر دوشونجه دگیلیر.

میللیتچیلیک و میللت سئوگیسی، هر بیر اینسان اوچون آتا، آنا و عائله سئوگیسی کیمین دیر. نئجه کی بیر شخص اؤز آتا آناسینی مینتسیز و دندسیز سئویر و اونلاری سئومک اوچون هئج بیر بهانه و دلیل آختارمیر، عینی شرایطده اؤز میللتی نین کوتورونو و دلیینی و تاریخینی سئومه لی دیر. بعضا گۆرونور کی انترناسیونال سولچولار بئله بیر دوشونجه نی اورتایا آتیرلار کی «بیز اؤز میللیت و دیلیمیزین سئچمه سینده هئج بیر رولوموز یوحدور و چون بیز دیلیمیز و میللیتی میزی سئچمه میشیک، پس گرک میللیت و دیلیمیزین اوستونده تعصبوموز اولماسین.» بو انترناسیونال لارا بئله جواب وئرمک اولار کی "هئج بیر اینسان اؤز آتا و آناسی نین سئچمه سینده ده هئج نقشی یوحدور. پس نییه هر شخص اؤز آتا آناسینی سئویر؟ اگر دیل و میللیت ده سئچمک حقی یوحدور، آتا آنانین سئچمه سینده ده سئچمک حقی یوحدور، پس او زامان نییه هر شخص اؤز آتا آناسینی سئویر؟" بو استدلال ایله بئله دئمک اولار کی هر بیر شخصین بؤیومه سینده آتا، آنا، عائله و توپلومون نقشی واردیر و بوتون بونلار دا سئومگه لاییق دیر. یانی میللیت و دیل ده، آتا آنا قدر هر اینسانین بؤیومه سینده نقشی واردیر.

بیر باشقا قونو ایسته، گۆچ مسئله سی دیر. یانی باشقا یئرلردن و باشقا تورپاقلاردان گونئی آذربایجان آیاق باسان و گونئی آذربایجانلی اولمایان میللتلردیر. مدرن سول دوشونجه سی بو قونو اوچون چوخ سانتی ماتتال و مسامحه کار بیر باخیشی واردیر. یانی سولچولارین باخیشلارینا گۆره میللتلر آراسینداکی مرزلر چوخ قاپار تیلمامالی دیر و بوتون اینسانلار بیر انترناسیونال دونیادا یاشامالیدیرلار. أما سولچولارین بو باخیشلاری چوخ سطحی و سیرادان بیر باخیشدیر. بوگون گونئی آذربایجاندا یاشایان هر بیر میللت، باشقا یئرلردن بو تورپاقلارا گۆچن میللتلرین قارشیسیندا دورماق و دیرنمک حقی واردیر. نییه کی دونیانین بوتون گلشیمیش اؤلکه لرینده ده بو گۆچ مسئله سی، چوخ آغیر و وهیم سونوچلارا یول آچمیشدیر. بو گلشیمیش اؤلکه لرین سورونلارینی گۆز اؤنونده بولوندورساق، گۆره جه ییک کی تورک اولمایان میللتلرین گونئی آذربایجانا گۆچمکلری نین قباغیندا دایانماق، نه قدر دوغرو و دوز ایش دیر.

یازارین باخیشینا گۆره ناسیونالیسم و میللیتچیلیک، هر بیر توپلومون گلشیمه سی اوچون تک یولدور. نییه کی اؤزونو سئومه ین بیر میللت، یاخجی گونلر آختارماغی هئج دوشونمه یه جک دیر. هر بیر توپلوم گرک ایلك اؤزونو سئوه کی اؤزونو یاخجی و سعادتلی گونلره طرف اپارماغا لاییق گۆره. بو اوزدن گونئی آذربایجان تورک میللتی نین قور تولوش و سعادت یولو، تکجه و تکجه میللیتچیلیک و ناسیونالیسم دیر.